

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**«Планування видаткової частини місцевих бюджетів як інструмент
соціально-економічного розвитку територій»**

**Студентки 2 курсу, 2-м групи,
спеціальності 072**

**«Фінанси, банківська справа та
страхування»
спеціалізації «Державні фінанси»**

**Дуденко
Юлії Дмитрівни**

**Науковий керівник
к.е.н., с.н.с.**

**Белінська
Ганна Василівна**

**Гарант освітньої програми
д.е.н., професор**

**Макогон
Валентина
Дмитрівна**

**Завідувач кафедри фінансів,
заслужений діяч науки і техніки України
д.е.н., професор**

**Чугунов
Ігор Якович**

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПЛАНУВАННЯ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	
1.1. Сутність та складові системи планування	вид атко вої част ини місц єви х бюд жеті в 12
61.2. Бюджетне планування зарубіжних країн	12
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ	
2.1. Аналіз та оцінка видатків місцевих бюджетів за функціональною класифікацією	16
2.2. Аналіз та оцінка видатків місцевих бюджетів за економічною класифікацією	24
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЛАНУВАННЯ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	
3.1. Основні пріоритети бюджетної політики у сфері бюджетного планування	ня
313.2. Програмно-цільовий метод як інструмент підвищення ефективності планування видаткової частини місцевих бюджетів	36
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	51
ДОДАТКИ	60

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний стан розвитку системи бюджетного регулювання потребує підвищення ефективності бюджетного планування. Програмно-цільовий метод управління є одним з найдієвіших інструментів впливу на вищезазначені процеси. Ефективне застосування програмно-цільового методу на всіх рівнях бюджетної системи дає можливість чітко визначити пріоритети, цілі і напрями розвитку адміністративно-територіальних одиниць на короткострокову, середньострокову та довгострокову перспективу, а також конкретні заходи, що забезпечують їх досягнення.

Питанням бюджетного планування та застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі присвячені праці вітчизняних вчених:

О. Василика, А. Даниленка, І. Запатріної, О. Кириленко, І. Луніної, В. Опаріна, В. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія та інших.

Розвиток суспільства зумовлює необхідність удосконалення системи планування видаткової частини місцевих бюджетів як інструменту соціально-економічного зростання територій. Зазначене свідчить про актуальність магістерської роботи та обумовило визначення її мети, завдань, об'єкту і предмету дослідження.

Метою дипломної роботи є розкриття теоретико-методологічних засад системи планування видаткової частини місцевих бюджетів та визначення напрямів її удосконалення як інструменту соціально-економічного зростання територій.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- розкрити сутність та роль планування видатків місцевих бюджетів;
- узагальнити бюджетне планування зарубіжних країн;
- обґрунтувати доцільність інституційних змін системи бюджетного планування видаткової частини місцевих бюджетів;

- розкрити правові засади планування видаткової частини місцевих бюджетів;
- проаналізувати видаткову частину місцевих бюджетів;
- розвинути методологічні засади системи планування видаткової частини місцевих бюджетів;
- здійснити аналіз факторів, які впливають на планування видаткової частини місцевих бюджетів;
- визначити основні пріоритети бюджетної політики у сфері бюджетного планування;
- розробити пропозиції щодо підвищення ефективності програмно-цільового методу як інструменту планування видаткової частини місцевих бюджетів.

Об'єктом дослідження є система планування видаткової частини місцевих бюджетів.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні питання планування видаткової частини місцевих бюджетів.

Методи дослідження. Використання у магістерському дослідженні системного та структурного методів дозволило розкрити сутність та роль планування видатків місцевих бюджетів. За допомогою порівняльного та факторного методів узагальнено досвід бюджетного планування зарубіжних країн. Методи наукового абстрагування, синтезу застосовано при розкритті основних пріоритетів бюджетної політики у сфері бюджетного планування.

Інформаційну базу дослідження становили законодавчі та нормативно-правові акти з питань планування видаткової частини місцевих бюджетів, статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку та торгівлі України, Державної казначейської служби України, Державного комітету статистики України, відповідні монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Практичне значення одержаних результатів. Основні положення та результати випускної кваліфікаційної роботи розкрито у статті опублікованій у

збірнику наукових праць студентів Київського національного торговельно-економічного університету.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання та методи дослідження, зазначено теоретичне та практичне значення роботи.

У першому розділі досліджено теоретико-методологічні засади планування видаткової частини місцевих бюджетів, розкрито сутність та складові системи планування видаткової частини місцевих бюджетів, узагальнено та систематизовано особливості бюджетного планування зарубіжних країн.

У другому розділі розкрито систему бюджетного планування видаткової частини місцевих бюджетів України, здійснено аналіз та оцінку поточних та капітальних видатків місцевих бюджетів.

У третьому розділі обґрунтовано напрями підвищення ефективності планування видаткової частини місцевих бюджетів, визначено основні пріоритети бюджетної політики у сфері бюджетного планування, розкрито програмно-цільовий метод як інструмент підвищення ефективності планування видаткової частини місцевих бюджетів.

У висновках наведено теоретичне узагальнення матеріалу, представленого в дослідженні.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПЛАНУВАННЯ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

1.1. Сутність та складові системи планування видаткової частини місцевих бюджетів

Бюджетне планування є найважливішою складовою фінансового планування, підпорядкованою вимогам фінансової політики держави. У ході бюджетного планування фінанси активно впливають на основні економічні й якісні показники державних програм розвитку країни та виявлення резервів ефективного використання природних, матеріальних, трудових, фінансових ресурсів.

За структурою бюджетний процес складається з чотирьох етапів: складання, розгляд, затвердження, виконання. Перших три етапи, по суті, і є бюджетним плануванням. Таку точку зору висловлює В. М. Опарін, який поділяє бюджетний процес на дві частини: бюджетне планування, виконання бюджету.

Виділяючи ці дві частини бюджетного процесу, В.М. Опарін наголошує, що бюджетне планування охоплює складання проекту бюджету, його розгляд і затвердження. Це серцевина бюджетного процесу - виконується той бюджет, який прийнято. Завдання бюджетного планування визначаються необхідністю вирішення триєдиного завдання формування бюджету: достовірне визначення обсягу та джерел формування доходів бюджету; оптимальний розподіл видатків за окремими групами й галузями; збалансування бюджету.

У цілому, бюджетне планування - це науково-обґрунтований процес визначення джерел створення і напрямів використання бюджетних ресурсів в економіці держави з метою забезпечення стабільного економічного й соціального розвитку. При плануванні місцевих бюджетів відповідні органи

місцевого самоврядування повинні забезпечувати основні функції бюджетного планування, а саме: відображати основні напрями бюджетної політики держави; обирати більш раціональні шляхи бюджетного забезпечення передбачуваного рівня економічного і соціального розвитку на основі ефективного використання наявних у суспільстві ресурсів; здійснювати необхідний рівень перерозподілу бюджетних ресурсів для досягнення темпів і пропорцій розвитку економіки й підвищення суспільного добробуту; встановлювати раціональні форми мобілізації бюджетних ресурсів і на їх основі визначати їх оптимальну структуру.

Отже, основними завданнями бюджетного планування є визначення раціональних і найефективніших шляхів для здійснення мобілізації та розподілу бюджетних ресурсів з метою ефективного соціального й економічного розвитку відповідної території, а також збалансування бюджету. Сама процедура бюджетного планування - це послідовність заходів і дій зі складання й розгляду проектів місцевих бюджетів. Вона визначена Бюджетним кодексом України і на державному рівні включає такі етапи та стадії: складання проектів місцевих бюджетів; розгляд проектів місцевих бюджетів відповідними Радами; затвердження місцевих бюджетів відповідними Радами.

Також бюджетне планування, як на державному, так і на місцевому рівнях, можна визначити як своєрідний інструмент системи фінансового управління, спрямованого на підвищення ефективності, дієвості та прозорості як державного управління, так і управління на місцях, а здійснюється це шляхом встановлення бюджетних цілей не тільки на наступний (плановий) рік, а й на перспективу, зокрема, середньострокову (до трьох років). У більшості розвинутих країн світу в процесі бюджетного планування застосовується складання проекту бюджету не тільки на наступний рік, а й на середньострокову перспективу. До цих країн належать Австралія, Австрія, Канада, Данія, Фінляндія, Німеччина, Нідерланди, Швеція, Великобританія, Сполучені Штати Америки, Угорщина. Не в усіх країнах середньостроковий бюджетний план стає основним і визначається на законодавчому рівні, але він є

обов'язковим елементом відповідного закону, який береться до уваги і підлягає щорічному коригуванню та уточненню.

Мета розроблення середньострокового бюджетного плану - це формування (в окремих випадках - затвердження) бюджетних цілей та основних показників на кілька років наперед, а не лише безпосередньо на наступний рік [4].

Важливо відмітити, що багаторічне планування є лише інструментом бюджетного управління, а не асигнуванням бюджетних коштів на кілька років. Його слід розглядати як прогноз доходів та витрат бюджету на наступні роки, який періодично уточнюється. Це дає змогу привести річний бюджет у відповідність з прийнятними фіскальними цілями на кілька років. На жаль, наразі за умов економічної кризи достатньо складно робити навіть середньострокове бюджетне планування, хоча визначення основних пріоритетів на майбутнє дало б змогу більш ефективно використовувати наявні ресурси вже сьогодні.

У Концепції застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі середньострокове бюджетне планування окреслюється як визначення головними розпорядниками бюджетних коштів на підставі Програми діяльності Кабінету Міністрів України плану своєї діяльності на середньостроковий період та обсягу необхідних коштів для досягнення поставлених цілей у середньостроковій перспективі. Перехід до середньострокового бюджетного планування дасть учасникам бюджетного процесу можливість узгодити свої стратегічні плани діяльності з наявними бюджетними коштами як у рамках підготовки проекту бюджету на відповідний рік, так і на наступні періоди, що сприятиме переходу до формування довгострокової бюджетної політики.

Середньострокове бюджетне планування запроваджується з метою: поліпшення макроекономічного балансу шляхом розроблення узгоджених та реалістичних прогнозів доходів до бюджету; визначення загальних цілей бюджетної політики та забезпечення відкритості у їх досягненні впродовж багатьох років; визначення і дотримання чітких пріоритетів у сфері державних видатків; забезпечення можливості ініціювання змін у бюджетній політиці та

механізмів контролю за їх реалізацією; удосконалення розподілу бюджетних коштів, спрямованих на досягнення стратегічних пріоритетів як за функціями, так і між відповідними функціями; підвищення відповідальності головних розпорядників бюджетних коштів за ефективне та раціональне використання бюджетних коштів; посилення загального бюджетного контролю.

Таким чином, середньострокове бюджетне планування дозволяє як державі, так і уповноваженим органам місцевого самоврядування визначати доходну та видаткову частини бюджетів на наступний рік в одному напрямі, тобто не змінювати напрям розвитку держави, окремого регіону та відповідної території.

Формування бюджетних видатків починається на стадії планування. За основу береться очікуване виконання бюджету за видатками за попередній період. Звітні дані про виконання бюджету за видатками, що є в розпорядженні як Міністерства фінансів України, так і фінансових органів, як правило, за півріччя доповнюються оцінкою очікуваного виконання показників за видатками за період, який залишається до кінця року. Аналіз звітних показників і оцінка перспективи до кінця року дають змогу визначити очікуване виконання бюджету за видатками. З одержаних видатків виключаються ті, яких не буде у плановому році [6].

Бюджетні видатки мають певний економічний зміст, зумовлений суспільним способом виробництва, природою та функціями держави. Вони відіграють вирішальну роль у задоволенні потреб соціально-економічного розвитку країни.

Видатки місцевих бюджетів — це економічні відносини, які виникають у зв'язку з розподілом централізованих коштів, що перебувають у розпорядженні відповідних органів влади, та децентралізованих коштів, які є власністю місцевих органів влади.

Регулювання бюджетних видатків виявляється насамперед в цільовому спрямуванні бюджетних коштів. Найважливішим принципом планування бюджетних видатків є додержання пропозиції розподілу коштів з урахуванням

реальної необхідності в них. Видатки бюджету (як і доходи) на наступний рік до поточного року плануються з урахуванням результатів використання коефіцієнтів зростання. Це дає змогу обґрунтувати доцільність збільшення бюджетних видатків і правильно спланувати їх на майбутнє.

Планування місцевих бюджетів здійснюється за допомогою таких методів: нормативний, розрахунково-аналітичний, балансовий, оптимізації планових рішень, економіко-математичного моделювання.

Зміст нормативного метода полягає в тому, що на базі заздалегідь установлених норм та техніко-економічних нормативів розраховується потреба господарюючого суб'єкта у фінансових ресурсах та їх джерелах.

Норма (лат. norma) — міра, якась середня величина. Норматив (лат. normatio — упорядкування) визначає технічний, економічний та т. п. показники норми відповідності, з якими виконується якась програма.

Зміст розрахунково-аналітичного методу планування полягає в тому, що за базовий індекс приймаються зміни цього індексу в запланованому періоді, а потім розраховується планова величина його показника.

Балансовий метод планування фінансових показників полягає в тому, що шляхом побудови балансу досягається взаємоув'язка наявних фінансових ресурсів та фактичної потреби в них.

За допомогою методу оптимізації планових рішень розробляють декілька варіантів планових показників, з яких вибирають найоптимальніший варіант.

Застосування методу економіко-математичного моделювання дає змогу дослідити кількісне відображення взаємозв'язків між фінансовими показниками та чинниками, які впливають на величину цього показника.

Склад і структура видатків місцевих бюджетів визначається їх економічним змістом та роллю в розподілі національного доходу.

Згідно зі статтею 61 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» видатки всіх бюджетів поділяються окремо на поточні видатки і видатки розвитку.

Поточні видатки — це витрати бюджету на фінансування мережі підприємств, установ, організацій та органів, які діють на початок бюджетного періоду, а також на фінансування заходів щодо соціального захисту населення, утримання апарату управління та служб органів місцевого самоврядування, соціального обслуговування та інших заходів. Кошти поточного бюджету спрямовуються на фінансування установ і закладів, що утримуються за рахунок бюджетних асигнувань, і не належать до бюджету розвитку.

В основу побудови поточного бюджету покладені принципи: забезпечення достатнього рівня розвитку регіону, стабільність надходження коштів; пріоритетний розвиток соціально-культурної сфери; наукова обґрунтованість видатків; обов'язковий характер виконання поточного бюджету.

Напрями використання поточного бюджету: соціальний захист та соціальне забезпечення; соціально-культурна сфера; охорона здоров'я; фізична культура і спорт; видатки на житлове господарство; видатки на фінансування пасажирського транспорту; видатки на утримання органів влади.

Поточні видатки потребують негайного та своєчасного фінансування. Таке фінансування може забезпечуватись лише за наявності відносно стабільних джерел доходів.

До видатків розвитку належать витрати на фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності, субвенції, кошти на реалізацію програми соціально-економічного розвитку міста, капітальне будівництво, придбання обладнання, транспортних засобів та іншої техніки, інші видатки на розширене відтворення, а також на фінансування субвенцій та на сплату основної частини боргу органів місцевого самоврядування. При нестачі основних поточних доходів бюджет розвитку може балансуватися за рахунок установлення місцевою владою нових місцевих податків, випуску позик, отримання субсидій і субвенцій з державного бюджету.

1.2. Бюджетне планування зарубіжних країн

Місцеві бюджети у багатьох країнах світу доволі подібні за своєю структурою та призначенням. Проте кожна держава по-своєму вирішує питання правового регулювання відносин та дій, пов'язаних із місцевими бюджетами. При цьому спільним залишається те, що фінансові (бюджетні) операції щодо складання, розгляду, прийняття, виконання місцевого бюджету та контролю за його виконанням є об'єктом бюджетних правовідносин. Правовому регулюванню цих відносин приділяється значна увага, оскільки публічні фінанси завжди знаходяться під "пильним оком" законодавця.

В останні роки країни ЄС перейшли до розробки власного щорічного бюджетного процесу на основі стратегічного багаторічного підходу. Спільним для всіх підходів в довгостроковому бюджетуванні, є включення прогнозних оцінок доходів та витрат на кілька років вперед після поточного року, при цьому практика, пов'язана з довгостроковим бюджетом, істотно різниться від країни до країни. Оскільки підходи до складання перспективного бюджету залежать від різних політичних завдань і конкретних бюджетних інституцій, не має сенсу намагатися встановити найбільш оптимальний підхід для Європи.

У Німеччині бюджетний процес децентралізовано, і макроекономічне прогнозування уряду здійснюється із залученням сторонніх експертних організацій, тоді як у Франції всім процесом, включаючи завдання з прогнозування, займається Міністерство фінансів. Крім цього, в силу угод з ЄС - Маастрихтський договір і пов'язаний з ним «Пакт стабільності і розвитку» (ПСР) - обидві країни-учасниці Євросони повинні дотримуватися закладені фіскальні параметри для сектора загального державного управління. Встановлено верхні обмеження для щорічного дефіциту в 3 відсотки ВВП і загального боргу до 60 відсотків ВВП.

Відповідно до ПСР держава повинна прагнути до збалансованого бюджету і розробляти щорічні програми забезпечення стабільності і зростання, що відображають виконання цих цільових показників.

Багаторічна програмування витрат вимагає надійності макроекономічних прогнозів, пов'язаних з податково-бюджетними цільовими показниками, які б були допустимими в сукупності і тим самим були надійними прогнозами майбутніх ресурсів.

З 20-х років минулого століття зусилля по опису і прогнозування економічних циклів на основі статистичних рядів підбили деякі країни або до розширення функції статистичних установ уряду, або до створення нових інститутів для заняття короткостроковим економічним аналізом. Розвивалися і методи вирішення цих завдань, викликаючи численні суперечки. Три таких методи, що реалізуються в даний час, не є, звичайно, взаємовиключними, але в кожній із країн вони часто і по-різному протиставлялися один одному.

· Перший метод - метод короткострокового економічного аналізу. Його суть - у вивченні внутрігочічних рядів, зазвичай щомісячних, з 50-х років цей метод був доповнений обстеженням впевненості керівників підприємств.

Достовірність даного підходу є «якісної» і не підкріплюється ні бухгалтерськими балансами, ні економічним моделюванням.

· Другий метод - це метод «національних рахунків». Він має на увазі ведення щорічних національних рахунків, які потім «проектуються» на поточний і наступний рік для складання «економічних бюджетів» або середньострокових прогнозів. Вони складаються з прогнозів річних потоків (найчастіше заснованих на експертній оцінці), представлених в рамках національних рахунків, які вважаються послідовними і універсальними.

Третій метод, пов'язаний з ім'ям голландського економіста Яна Тінбергена, покладається на економетричне моделювання стійких тенденцій, що спостерігалися в минулому. Цей метод з'явився в Нідерландах в 1936 році і застосовується для динамічного планування, різьоме відрізняється від французького планування, яке використовувалося до кінця 60-х років минулого століття.

У Федеративній Республіці Німеччині добилася високого рівня податкової та бюджетної прозорості. Бюджетне управління здійснюється

відповідно до всеосяжної, точної і ретельно виконуваної сукупністю законів та правових норм. Хоча фіскальна система в Німеччині сильно децентралізована, і різні рівні держави мають значної самостійністю, в рамках єдиних правових основ проводиться чіткий розподіл ролей і відповідальності.

У Франції Міністерство фінансів зазвичай об'єднується в одну групу з Міністерством економіки. Департамент фіскального законодавства відповідає за розробку податково-бюджетної політики. Функція збору податків поділена між Головним директором з податків, в якому 80 000 (вісімдесят тисяч) податкових агентів займаються прямим оподаткуванням та загальноєвропейським ПДВ, та Головним акцизним директором: у ньому 19 000 (дев'ятнадцять тисяч) агентів займаються митними зборами і не належать до ЄС ПДВ. Державний бюджет готується і управляється Бюджетним директором з 250 агентами, причому ведення обліку та фінансове виконання бюджету здійснюється Державним рахунковим директором. Цей директорат з 56 000 (п'ятдесят шість тисяч) агентів також відповідає за ведення обліку та казначейства місцевих органів управління. Директорат казначейства і Директорат прогнозування є загальними для двох міністерств. Директорат казначейства відповідає окремо за державний борг і зовнішні фінансові відносини. Директорат прогнозування вивчає основні економічні тенденції. Державний бюджет складається Бюджетним директором під керівництвом Міністерства фінансів. Бюджетний директорат відіграє основну роль у всій процедурі підготовки і виконання. Голосування в парламенті, яке відбувається щороку не пізніше 31 грудня, вносить незначні поправки до пропозицій уряду, особливо в частині видатків. Після перевірки Конституційною радою, (незалежним органом, в який можна направляти скарги на конституційність рішень уряду), бюджет виконується кожним міністерством, яке для цих цілей призначає розпорядників центральним і місцевим бюджетами. Макроекономічні основи і внутрішні ресурси готуються Департаментом прогнозування.

Зміст, стиль і значення економічного прогнозування в адміністративному і в науковому просторі країни дають непогане уявлення про опосередковане ролі держави, особливо в тому, що стосується наукового і технічного досвіду. У деяких країнах експертні знання зосереджені більш-менш за межами урядових установ (наприклад, Німеччина); експерти працюють в університетах і наукових центрах, які, навіть якщо й отримують державні кошти, перебувають з урядом у договірних відносинах - два сектори, що переслідують кожен свої цілі.

Франція є собою більш складний приклад. Перш за все, суспільно-визнані технічні знання і досвід, і навіть наукові ресурси - завжди раніше (і до деякої міри і сьогодні) належали державі. Їх «носіями» є інженерні кадри, є випускниками елітних «провідних шкіл», прототипом яких є Національний політехнічний інститут Тулузи. У результаті, університети завжди грали меншу роль, що виразно простежується у викладанні математичної економіки. Департамент прогнозування складається з п'яти піддіреktorатів: 1. Піддіреktorат макроекономічних прогнозів, якому доручено проводити прогнозування і моніторинг, з трьома відділами: національні прогнози на основі моделі, міжнародні узагальнення та моніторинг; 2. Піддіреktorат макроекономічної політики - його завданням є оцінка впливу макроекономічної політики в динаміці європейської інтеграції та глобалізації; 3. Піддіреktorат галузевої політики, який ставить діагноз економічної політики через галузевий аналіз; 4. Піддіреktorат державних фінансів; 5. Піддіреktorат соціальної політики та пенсійної системи.

РОЗДІЛ 2.

СИСТЕМА БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз та оцінка видатків місцевих бюджетів за функціональною класифікацією

Загальні засади бюджетного планування визначаються Конституцією України, а також спеціальним бюджетним законодавством - Бюджетним кодексом України та іншими законодавчими й нормативно-правовими актами, в яких встановлено основні повноваження органів державної влади і управління щодо розроблення і затвердження бюджету, розподілу функцій між центральними та місцевими органами влади й управління, визначені доходи і витрати кожного з них.

Загальне керівництво бюджетним плануванням здійснює Кабінет Міністрів України, а безпосередньо роботу з організації планування бюджетів усіх рівнів виконує Міністерство фінансів України, яке організовує роботу, складає і подає на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції до проекту Державного бюджету України, бере участь у дискусіях та методичному забезпеченні розгляду проекту Державного бюджету у Верховній Раді України та його затвердженні; забезпечує і координує роботу Державного казначейства України щодо виконання Державного бюджету й обслуговування місцевих бюджетів; розробляє і виносить на розгляд Президента, Кабінету Міністрів України проекти законів, указів, постанов і розпоряджень з бюджетних питань та ряд інших функцій. Аналогічні, але у межах своїх повноважень, функції щодо складання і виконання місцевих бюджетів (за винятком установлених форм бухгалтерських документів і порядку ведення бухгалтерського обліку) виконують Міністерство фінансів Автономної Республіки Крим, фінансові управління і відділи місцевих держадміністрацій або виконавчих комітетів.

Таким чином, у бюджетному плануванні бере участь весь апарат фінансових органів у центрі й на місцях. Організаційна й узагальнююча робота зі складання проекту бюджету виконується управліннями Департаменту зведеного бюджету Міністерства фінансів України, вищезазначеними місцевими фінансовими органами.

У цілому, як визначається ч. 2 ст. 75 Бюджетного кодексу України, складанню проектів місцевих бюджетів передують велика аналітична робота фінансових органів усіх рівнів. А саме: Міністерство фінансів України доводить Раді Міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям, виконавчим органам відповідних рад особливості складання розрахунків до проектів місцевих бюджетів на наступний період, а всі ці органи зобов'язані надавати Міністерству фінансів необхідну інформацію для проведення розрахунків обсягів міжбюджетних трансфертів та інших показників. Вони зобов'язані також подати ці розрахунки і Верховній Раді України для перевірки їх достовірності. Крім того, основною особливістю планування (формування) місцевих бюджетів, Бюджетним кодексом визначається запровадження програмно-цільового методу складання бюджетів.

Особливе місце в системі державних видатків належить видаткам, що фінансуються з місцевих бюджетів. Від повноцінного та якісного фінансування з останніх залежать рівень добробуту населення регіонів, рівень його освіти, охорони здоров'я, культури – складових повноцінного розвитку людини, які впливають, в кінцевому підсумку, на продуктивність праці. З місцевих бюджетів фінансуються видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення непрацездатних, малозабезпечених, інвалідів, ветеранів війни, реалізуються різного роду соціальні програми стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї. Специфіка видатків місцевих бюджетів полягає в тому, що в них закладена частина видатків, які не фінансуються з державного бюджету – це видатки на місцеву пожежну охорону, розвиток житлово-комунального господарства та благоустрій населених пунктів, охорону місцевих пам'яток

архітектури, розвиток місцевого транспорту, утримання і будівництво місцевих доріг, природоохоронні заходи місцевого значення та деякі інші.

Бюджетний кодекс України розрізняє терміни „видатки бюджету” і „витрати бюджету”. Згідно його редакції, видатки бюджету – це „кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. До видатків бюджету не належать: погашення боргу, надання кредитів з бюджету, розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів, повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів (обов'язкових платежів) та інших доходів бюджету, проведення їх бюджетного відшкодування” [18, с. 9]. Витрати бюджету – це „видатки бюджету, надання кредитів з бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів” [18, с. 9]. Таким чином, видатки бюджету не включають кошти на погашення основної суми боргу, але включають кошти на його обслуговування.

У той час, як визначення видатків бюджету поширене в науковій літературі, термін „видатки місцевих бюджетів” мало досліджений і тому потребує уточнення. На наш погляд, видатки місцевих бюджетів – це законодавчо затверджені кошти централізованих фондів місцевих органів влади та самоврядування, що спрямовуються на планове фінансування їх делегованих та власних повноважень з метою комплексного та ефективного розвитку підвідомчих територій та населених пунктів.

Доходи і видатки місцевих бюджетів тісно пов'язані між собою. Від обсягу зібраних доходів, рівня виконання планових показників поступлень, від структури доходної частини бюджетів будуть залежати кількісні та якісні показники бюджетних видатків. Кількісні показники дають уявлення про величину видатків, а якісні показники характеризують економічну природу і суспільне призначення окремих їх складових.

В свою чергу, за допомогою видатків можна активно впливати на бюджетні доходи. Повне та якісне фінансування освіти, охорони здоров'я, культури, яке можна розглядати як інвестиції в людський капітал, в

подальшому дадуть зростання продуктивності праці. Фінансування органів місцевого управління сприятиме пошуку нових джерел доходів, більш раціональному їх витрачання. Видатки на економічні потреби виробництва будуть сприяти підвищенню його ефективності, рентабельності, збільшенню виробництва і товарообороту, підвищенню рівня науково-технічного прогресу. В сукупності всі ці фактори позитивно вплинуть на збільшення обсягу поступлень до бюджетів.

Бюджетні видатки за Бюджетним кодексом України класифікують за наступними напрямками [18, с. 10]:

- бюджетними програмами (програмна класифікація видатків та кредитування бюджету);
- ознакою головного розпорядника бюджетних коштів (відомча класифікація видатків та кредитування бюджету);
- функціями, з виконанням яких пов'язані видатки та кредитування бюджету (функціональна класифікація видатків та кредитування бюджету);
- за економічною характеристикою операцій, що здійснюються при їх проведенні (економічна класифікація видатків бюджету).

Програмна класифікація видатків передбачає розподіл коштів бюджету по головних розпорядниках з деталізацією за програмами, відповідно до планування за програмно-цільовим методом [122]. Програмна класифікація видатків та кредитування місцевого бюджету формується з урахуванням типової програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету, яка затверджується Міністерством фінансів України.

Відомча класифікація видатків та кредитування бюджету містить перелік головних розпорядників бюджетних коштів для систематизації видатків та кредитування бюджету за ознакою головного розпорядника бюджетних коштів.

Функціональна класифікація відображає напрямки використання бюджетних коштів на виконання основних функцій держави: загальнодержавні функції; оборону; функції охорони громадського порядку, безпеки та судової влади; економічну діяльність; охорону навколишнього

природного середовища; житлово-комунальне господарство; охорону здоров'я; духовний та фізичний розвиток; освіту; соціальний захист та соціальне забезпечення.

За цією ознакою видатки місцевих бюджетів мають свою специфіку: до них не включаються видатки на оборону, безпеку та судову владу, зовнішньоекономічну діяльність та деякі інші. У свою чергу, сфера житлово-комунального господарства є прерогативою фінансування із місцевих бюджетів.

За економічною ознакою бюджетні видатки поділяються на поточні і капітальні. Поточні видатки, в свою чергу, діляться на три категорії:

- видатки на товари і послуги;
- виплати процентів за зобов'язаннями;
- субсидії та поточні трансферти.

Під капітальними видатками розуміють платежі з метою придбання капітальних активів, стратегічних і надзвичайних запасів товарів, землі, нематеріальних активів, або невідплатні платежі, що передаються отримувачам з метою придбання ними подібних активів, компенсацій втрат, пов'язаних з руйнуванням чи ушкодженням основних фондів [23, с. 134].

У зв'язку із вищезазначеним поділом видатків на поточні і капітальні зазначимо, що подібний поділ існує і у Законі України „Про місцеве самоврядування в Україні”. Згідно статті 64 цього Закону, видаткова частина місцевих бюджетів поділяється на видатки поточного бюджету і видатки бюджету розвитку. Кошти поточного бюджету спрямовуються на фінансування установ і закладів, що утримуються за рахунок бюджетних асигнувань, і не належать до бюджету розвитку. Кошти бюджету розвитку, в свою чергу, спрямовуються на реалізацію програм соціально-економічного розвитку відповідної території, пов'язаних із здійсненням інвестиційної та інноваційної діяльності, а також на фінансування субвенцій та інших видатків, пов'язаних з розширеним відтворенням.

Специфічною рисою місцевих бюджетів є те, що з них фінансується частина функцій центральних органів влади, переданих на виконання місцевій владі з метою більш якісного їх виконання. Це обумовило поділ видатків місцевих бюджетів на дві групи: видатки, пов'язані з виконанням власних повноважень місцевого самоврядування і видатки, пов'язані з виконанням делегованих законом повноважень органів виконавчої влади. Видатки першої групи, пов'язані з виконанням власних повноважень, фінансуються за рахунок доходів другого кошика і не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів. Видатки другої групи, пов'язані з виконанням делегованих законом повноважень, фінансуються за рахунок доходів першого кошика, враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, а також регулюються державою, яка забезпечує їх виконання відповідними ресурсами.

До видатків, пов'язаних з виконанням делегованих законом повноважень органів виконавчої влади, відносяться видатки на фінансування: органів місцевого державного управління, освіти, охорону здоров'я, соціальний захист та соціальне забезпечення, культуру і мистецтво, фізичну культуру і спорт, місцеву міліцію. До видатків, пов'язаних з виконанням власних повноважень місцевого самоврядування, належать видатки на: пожежну охорону, місцеві програми розвитку житлово-комунального господарства та благоустрою населених пунктів, місцевий транспорт і дорожнє господарство, обслуговування місцевого боргу, управління комунальним майном, природоохоронні програми і збереження пам'яток архітектури місцевого значення та деякі інші цілі.

Видатки місцевих бюджетів розмежовуються між різними видами бюджетів на основі принципу субсидіарності з урахуванням критеріїв повноти надання гарантованих послуг та наближення їх до безпосереднього споживача [18, с. 18]. Відповідно до цих критеріїв види видатків поділяються на такі групи:

Перша. Видатки на функціонування бюджетних установ та реалізацію заходів, які забезпечують необхідне першочергове надання гарантованих послуг, гарантованих державою, і які максимально наближені до споживачів. Здійснюються з бюджетів сіл, їх об'єднань, селищ та міст.

Друга. Видатки на фінансування бюджетних установ та заходів, які забезпечують надання основних послуг, гарантованих законодавством для всіх громадян України. Здійснюються з бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення, а також районних бюджетів.

Третя. Видатки на фінансування бюджетних установ та заходів, які забезпечують гарантовані державою послуги для окремих категорій громадян, або фінансування програм, потреба в яких існує в усіх регіонах України. Здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів.

Протягом останніх років структура видатків місцевих бюджетів залишається практично незміною. Проте протягом 2014–2017 рр. все ж відбуваються певні коливання в питомій вазі кожної з функцій місцевих органів влади. З огляду на розширення з 2015 року повноважень органів місцевого самоврядування в I півріччі 2017 року порівняно з I півріччям 2014 року зросла частка видатків на:

- соціальний захист та соціальне забезпечення – на ці цілі в поточному періоді було витрачено 73,0 млрд грн, що майже в 2,5 рази більше, ніж у I півріччі 2014 року;
- освіту – фінансування освітніх закладів зросло в 2 рази: з 37,7 млрд грн до 67,6 млрд грн;
- економічну діяльність, що є одним з найбільших обсягів зростання, – у понад 5 разів (з 2,6 млрд грн до 13,4 млрд грн).

З 2014 року по 2017 рік (I півріччя) видатки місцевих бюджетів зросли на 97,4% (107,6 млрд грн). На їх динаміку безпосередній вплив справляє макроекономічний стан держави. Так, наприклад, найбільший ріст індексу інфляції за аналізований період відбувся у 2015 році (143,3%) порівняно з 2014

роком (124,9%), що стало однією із причин збільшення темпів зростання видатків з місцевих бюджетів з 1,8% до 7,8% відповідно.

Щорічно ухвалюється закон про державний бюджет, яким визначаються пріоритетні напрями фінансування та вид бюджету (державний або місцеві), з якого будуть виділятися кошти, що впливає на загальну тенденцію видатків у розрізі основних функцій державних та місцевих органів влади.

Бюджетна політика останніх років яскраво демонструє збільшення ролі місцевих бюджетів у суспільному житті населення. Так, динаміка видатків державного бюджету почала сповільнюватися з 2015 року (коли набирали чинності законодавчі акти з питань бюджетної децентралізації), а у I півріччі 2017 року зафіксовано їх від'ємне значення. У випадку з місцевими бюджетами, навпаки, темп росту видатків стабільно зростає: з 1,8% у 2014 році до 49,8% у 2017 році.

У I півріччі 2017 року порівняно з I півріччям 2016 року найбільший ріст видатків місцевих бюджетів спостерігається у таких сферах суспільного життя населення:

- соціальний захист безробітних на 173,8% – з 0,02 млрд грн (2016) до 0,06 млрд грн (2017);
- дорожнє господарство на 114,5% – з 2,1 млрд грн до 4,4 млрд грн;
- допомога при вирішенні житлового питання на 100,5% – з 18,4 млрд грн до 37,0 млрд грн;
- санаторно-курортні заклади на 95,6% – з 330,4 млрд грн до 646,3 млрд грн;
- громадський захист та безпека на 78,4% – з 129,0 млрд грн до 230,3 млрд грн;
- загальноосвітні навчальні заклади на 61,0% – з 24,3 млрд грн до 39,2 млрд грн;
- центри первинної медичної допомоги на 58,8% – з 2,9 млрд грн до 4,6 млрд грн;
- трубопровідний транспорт на 48,6% – з 0,8 млрд грн до 1,1 млрд грн.

Єдиною статтею видатків місцевих бюджетів, фінансування якої

зменшилося, є «Програми матеріального забезпечення навчальних закладів» – на 53,5%.

Водночас з державного бюджету видатки на вказаний напрям зросли на 315,7% (з 40 млн грн до 166 млн грн). Це може бути пов'язано із перекладанням на місцеві органи влади повноваження щодо фінансування за власні кошти всіх видів витрат загальноосвітніх навчальних закладів (окрім оплати праці педагогічних працівників). Це зумовило додаткове фінансове навантаження на локальний рівень.

2.2. Аналіз та оцінка капітальних видатків місцевих бюджетів

Основний напрямок видатків місцевих бюджетів – задоволення поточних потреб населення, а саме: виплата заробітної плати, оплата відрядження, закупівля матеріалів, обладнання, медикаментів, продуктів харчування, оплата комунальних послуг тощо. З 2014 року ситуація кардинально не змінилася, і на капітальні потреби припадає незначна частка: лише 0,9% у 2014 році і 1,3% у 2017 році (для державного бюджету) та 3,8% у 2014 році і 7,6% у 2017 році (для місцевих бюджетів). Усе решта – поточні видатки.

Капітальні видатки зростали швидше, ніж поточні. У I півріччі 2017 року порівняно з I півріччям 2014 року капітальні видатки зросли в 2,8 разів, поточні – 1,8 разів (державний бюджет); у місцевих бюджетах – 1,9 разів і 4 рази відповідно. Серед капітальних видатків пріоритетним напрямом фінансування з бюджетів є придбання обладнання і предметів довгострокового користування, капітальний ремонт та капітальні трансферти підприємствам.

Важливим завданням є посилення інвестиційної складової місцевих бюджетів, що передбачає удосконалення механізму формування бюджету розвитку; забезпечення виконання інвестиційних програм необхідними фінансовими ресурсами для їх виконання; програмний підхід щодо здійснення видатків місцевих бюджетів для реалізації інвестиційних програм; оптимізацію

переліку субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам, забезпечення їх спрямування на фінансування пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць; удосконалення процедури здійснення місцевих запозичень, що надасть можливість підвищити ефективність механізму фінансування органами місцевого самоврядування пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку територій. При оцінці доцільності прийняття рішень щодо фінансування інвестиційних програм з місцевих бюджетів перш за все, необхідно оцінювати, яким чином зазначене сприятиме створенню умов для підвищення конкурентоспроможності економіки адміністративно-територіальних одиниць, забезпечення їх сталого розвитку, продуктивності виробництва та добробуту населення.

Важливо відмітити, що сутність бюджету розвитку місцевих бюджетів розкривається у двох аспектах: як організаційна форма мобілізації частини фінансових ресурсів місцевого самоврядування для реалізації стратегічних завдань та як система фінансових відносин, що складаються між місцевими та державним бюджетами з точки зору досягнення стратегічних цілей.

Як організаційна форма мобілізації доходів і здійснення витрат розвитку місцевого самоврядування, бюджет розвитку відповідає вимогам складання балансів, тобто він має доходну та витратну частини, в його основі покладено принцип збалансованості. Водночас бюджет розвитку, як інвестиційна складова місцевих бюджетів є важливою фінансовою категорією, основу якої становить система фінансових відносин, а саме: відносини між місцевими бюджетами і економічними структурами, що функціонують на певній території; відносини між бюджетами і населенням даної території, що складаються при мобілізації й витраченні коштів місцевих бюджетів; відносини між місцевими бюджетами різних рівнів щодо перерозподілу фінансових ресурсів; відносини між місцевими бюджетами і державним бюджетом.

Під бюджетом розвитку розуміють - доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для реалізації програм соціально-економічного розвитку, зміцнення матеріально-фінансової бази; інвестиційні

проекти щодо здійснення заходів на будівництво, реконструкцію і реставрацію об'єктів виробничої, комунікаційної та соціальної інфраструктури органами місцевого самоврядування.

Згідно Бюджетного кодексу надходження бюджету розвитку місцевих бюджетів включають: дивіденди, нараховані на акції господарських товариств, у статутних капіталах яких є комунальна власність; плата за надання місцевих гарантій; кошти пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту, отримані відповідно до Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності"; 10 відсотків коштів від використання (реалізації) частини виробленої продукції, що залишається у власності держави відповідно до угод про розподіл продукції, або коштів у вигляді грошового еквівалента такої державної частини продукції, що розподіляються між місцевими бюджетами адміністративно-територіальних одиниць, на території яких знаходиться відповідна ділянка надр. Якщо ділянка надр розташована на території декількох адміністративно-територіальних одиниць, кошти між відповідними місцевими бюджетами розподіляються в межах встановленого співвідношення у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України; кошти від відчуження майна, що перебуває в комунальній власності, включаючи кошти від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них; 90 відсотків коштів від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них, що перебувають у державній власності до розмежування земель державної і комунальної власності; кошти від повернення кредитів, наданих з відповідного бюджету, та відсотки, сплачені за користування ними; місцеві запозичення, здійснені у порядку, визначеному Бюджетним кодексом та іншими законами України; кошти, які передаються з іншої частини місцевого бюджету відповідної місцевої ради. До витрат бюджету розвитку місцевих бюджетів належать: погашення місцевого боргу; капітальні видатки, включаючи капітальні трансферти іншим бюджетам; внески органів місцевого самоврядування до статутного капіталу суб'єкта господарювання; проведення експертної грошової оцінки земельної ділянки, що підлягає продажу, за

рахунок авансу, внесеного покупцем земельної ділянки; підготовка земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них державної чи комунальної власності для продажу на земельних торгах та проведення таких торгів; платежі, пов'язані з виконанням гарантійних зобов'язань територіальної громади міста; розроблення містобудівної документації на місцевому та регіональному рівнях.

Економічна сутність бюджету розвитку проявляється в його призначенні, а саме: формуванні грошових фондів, які є фінансовим забезпеченням перспективного розвитку на місцевому рівні; розподілі і використанні цих фондів між інвестиційними проектами та програмами, що мають пріоритетне значення для розвитку адміністративно-територіальних одиниць; контролю за ефективністю використання бюджетних коштів за цільовим призначенням.

В бюджеті розвитку передбачається концентрація державних ресурсів для підтримки інвестиційної та інноваційної діяльності, пов'язаної з капітальними вкладеннями та інших витрат на розширене відтворення з метою соціально-економічного розвитку як країни в цілому, так і окремих її регіонів. Відповідно до Бюджетного кодексу капітальні видатки бюджету розвитку спрямовуються на: соціально-економічний розвиток регіонів; виконання інвестиційних проектів; будівництво, капітальний ремонт та реконструкцію об'єктів соціально-культурної сфери і житлово-комунального господарства; будівництво газопроводів і газифікацію населених пунктів; будівництво і придбання житла окремим категоріям громадян відповідно до законодавства; збереження та розвиток історико-культурних місць України та заповідників; будівництво та розвиток мережі метрополітенів; придбання вагонів для комунального електротранспорту; розвиток дорожнього господарства; придбання шкільних автобусів та автомобілів швидкої медичної допомоги; комп'ютеризацію та інформатизацію загальноосвітніх навчальних закладів; природоохоронні заходи; інші заходи, пов'язані з розширеним відтворенням.

Виходячи з досвіду зарубіжних країн необхідність формування бюджету розвитку зумовлена: інвестиційні проекти здійснюються на період часу, більш

триваліший, ніж поточний період, на який приймається місцевий бюджет. Доцільним є розмежування джерел фінансування поточних та капітальних видатків; видатки бюджету розвитку здійснюються для реалізації цільових проектів. Тому, якщо вони будуть відокремлені, вони не зможуть бути використані для фінансування поточних потреб, навіть якщо така потреба виникне у органів місцевого самоврядування; розмежування поточних та капітальних видатків дозволяє упорядкувати контроль за цільовим використанням бюджетних коштів; формування бюджету розвитку дозволяє здійснювати вибір пріоритетних інвестиційних проектів, які реалізуються відповідно до обсягу бюджету розвитку; враховуючи, що поточні видатки здійснюються протягом одного року, а інвестиційні проекти – більш тривалий час, необхідним є запровадження ретельного їх планування на майбутні періоди. Крім того, реалізація інвестиційних проектів потребує дієвого підходу до моніторингу та контролю, включаючи координацію виконання робіт, контроль ефективності.

Регулювання органами місцевого самоврядування інвестиційної діяльності здійснюваної за допомогою капітальних видатків передбачає: створення сприятливих умов для розвитку інвестиційної діяльності в адміністративно-територіальних одиницях шляхом надання суб'єктам інвестиційної діяльності пільг зі сплати місцевих податків і зборів, захисту прав інвесторів, надання суб'єктам інвестиційної діяльності пільгових умов користування землею та іншими природними ресурсами, що знаходяться в муніципальній власності, розширення використання позабюджетних джерел фінансування будівництва об'єктів соціально-культурного призначення.

Разом з тим безпосередня участь місцевого самоврядування в інвестиційній діяльності здійснюється за допомогою капітальних вкладень шляхом розробки, затвердження та фінансування інвестиційних проектів, проведення їх експертизи відповідно до законодавства та надання місцевих позик на реалізацію інвестиційних проектів які мають важливе значення для забезпечення соціально-економічного розвитку територій.

Фінансування видатків з бюджету розвитку передбачає дотримання таких принципів, як: плановість; цільове спрямування коштів; ефективне та результативне їх використання; фінансовий аналіз та оцінка під час бюджетного процесу; оптимальне поєднання бюджетних та позабюджетних джерел для реалізації інвестиційних проектів; постійний контроль за використанням коштів. Разом з тим існує тісний взаємозв'язок між бюджетом розвитку та стратегією регіонального розвитку. Інвестиційні проекти, що відповідають пріоритетам регіональних стратегій, будуть виконуватися в рамках відповідного місцевого бюджету.

У стратегічному плані державна регіональна політика повинна сприяти перетворенню адміністративно-територіальних одиниць в активних суб'єктів економічних відносин, а державна стратегія регіонального розвитку повинна відповідати принципам згідно вимогам європейської політики, зокрема: програмування - політика регіонального розвитку повинна здійснюватися на основі довгострокових стратегій, планів і програм розвитку, як на державному рівні, так і на місцевому; концентрації - встановлюється ієрархічність пріоритетів відповідно до сформульованих цілей, у зв'язку з обмеженістю державних фінансів; доповнюваності - державна фінансова підтримка регіонального розвитку розглядається як кошти, яка спільно фінансуються з державного та місцевого бюджетів, при цьому обсяги коштів з місцевих бюджетів не будуть зменшуватися при фінансуванні визначених державою пріоритетів; партнерства - регіональний розвиток вимагає тісної співпраці центральних і органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання; субсидіарності - в рамках розподілу владних повноважень місце надання управлінських послуг максимально наближається до споживача з урахуванням повноти та якості надання цих послуг; збалансованості - передбачається комплексне використання наявного потенціалу з урахуванням умов, критеріїв та строків, визначених законодавством; синергії - синхронне проведення ряду реформ і забезпечення суспільної єдності в напрямі узгодження пріоритетів і дій всіх владних інституцій, включаючи місцеве самоврядування.

На даний час, частка доходів місцевих бюджетів розвитку у загальній структурі доходів місцевих бюджетів становить близько 5 відсотків. Окрім цього, структура доходів у різних регіонах значно відрізняється. Так, у доходах бюджетів розвитку Запорізької, Кіровоградської, Рівненської та Черкаської областях значно переважають кошти, одержані із загального фонду бюджету. У бюджеті розвитку Херсонської та Київських областей більшу частину доходів складають надходження від продажу землі.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЛАНУВАННЯ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

3.1. Основні пріоритети бюджетної політики у сфері бюджетного планування

Бюджетна політика – як система науково-обґрунтованих і законодавчо визначених засад (функцій, принципів, методів, інструментів) та заходів щодо удосконалення розвитку взаємовідносин між різними ланками зведеного бюджету, яка розробляється з метою оптимального збалансування бюджетних параметрів з урахуванням бюджетних пріоритетів, розвитку бюджетної сфери та необхідності забезпечення ефективного виконання державою головних її функцій.

Стратегічною ж метою бюджетної політики є створення державою необхідних економічних, правових та організаційних засад щодо підвищення ролі бюджету як інструменту формування і оптимального розподілу фінансових ресурсів між різними ланками бюджетної системи для ефективного її розвитку, спрямованого та економічне зростання та підвищення життєвого рівня населення.

За цих умов активний вплив бюджетної системи на фінансові зв'язки і потоки між різними секторами економіки виступає необхідною умовою для забезпечення економічного росту.

Таким чином, бюджетна система повинна бути визначальною формою відносин, що реалізують фінансові інтереси і цілі держави. Звідси головним пріоритетним напрямком бюджетної політики України має стати фінансове оздоровлення підприємств реального сектора шляхом створення сприятливих макроекономічних умов і проведення зваженої податкової реформи.

Поряд з цим пріоритетами розвитку бюджетної політики слід вважати також ті, що відповідають вимогам збереження загальноекономічної рівноваги, забезпечення збалансованості і разом з тим соціальної спрямованості бюджету за умов певного скорочення податкових надходжень, а також збереження високого боргового навантаження при обмеженій можливості залучення зовнішніх ресурсів та чіткій орієнтації України на інтеграцію у Європейський союз з набуттям в ньому статусу спочатку асоційованого, а згодом і повноправного членства.

Отже, основним завданням щодо пріоритетів бюджетної політики відповідно до поставленої мети є забезпечення збалансованості зведеного бюджету. Досягти ж максимального збалансування бюджету можливо за рахунок вирішення таких завдань:

- забезпечення на рівні не менш, ніж 28% частки перерозподілу ВВП через доходну частину зведеного бюджету шляхом чіткого визначення меж втручання держави у розподільчі та перерозподільчі процеси фінансових ресурсів, що створюються в різних секторах економіки;

- забезпечення бездефіцитності бюджету, коли формування видатків зведеного бюджету здійснюється в межах доходів, і тим самим забезпечується принцип збалансованості, що є необхідною умовою зниження інфляції і досягнення економічного зростання, а також позитивної динаміки державного боргу, зниження рівня його обслуговування, проведення реформ у податковій сфері, стабільності державних фінансів, підвищення довіри до держави і переорієнтації фінансових ресурсів на інвестиції та інновації;

- забезпечення централізованих капітальних вкладень з державного бюджету на рівні, не меншому 1,5 відсотків від ВВП та поступового збільшення частки видатків на науку до 2,5% від обсягу ВВП з метою реалізації пріоритетного завдання державної бюджетної політики щодо сприяння запровадження інноваційної моделі розвитку економіки України як високотехнологічної держави;

- збільшення частки видатків бюджету, що спрямовуються на соціальну сферу - освіту, охорону здоров'я, культуру з метою посилення соціального курсу реформ;
- узгодження з завданнями адміністративної реформи видатків на управління;
- узгодження з основними напрямками реформ у військовій справі видатків на оборону;
- забезпечення частки місцевих бюджетів у структурі зведеного бюджету на рівні, не меншому ніж 40 відсотків з метою посилення ролі бюджетів місцевого самоврядування;
- забезпечення формування видаткової частини в обсягах, необхідних для підвищення заробітної плати працівників бюджетних установ з урахуванням модернізації тарифної системи та удосконалення кошторисів бюджетних установ;
- удосконалення податкового регулювання через посилення захисту платників податків, зниження податкового тиску, максимальне спрощення процедури оподаткування та введення податкових стимулів з інноваційної діяльності та нагромадження основного капіталу;
- підвищення рівня монетизації економіки та зменшення неплатежів усіх суб'єктів господарювання та держави;
- зменшення розміру нелегального відтоку капіталу шляхом дотримання законодавства щодо відмивання "брудних" грошей та боротьби з корупцією;
- створення ефективної системи управління державним боргом, зниження боргового навантаження на економіку і бюджет в результаті відновлення довіри учасників внутрішнього і світового фінансового ринку до бюджетної політики і політики державних запозичень, що проводиться державою та повного виконання зобов'язань по сплаті платежів з державного боргу.

Необхідно завдання і пріоритети бюджетної політики визначити за етапами розвитку бюджетної системи.

Так, на першому етапі (2003-2004 рр.) необхідними завданнями бюджетної політики було створення інституціональних умов для оптимізації бюджетної і податкової системи, спрямованих на формування інституцій, що забезпечать формування передумов утворення високоефективної системи державних фінансів. На даному етапі реалізації бюджетної реформи неодмінно має бути прийнятий Податковий кодекс України, посилено контроль органів Державного казначейства за ефективним і цільовим використанням бюджетних коштів, а також продовжити переговори з іноземними кредиторами про подання зовнішніх кредитів. Паралельно важливо проводити вже розпочату реформу соціальної сфери, яка охоплює і удосконалення оплати праці з урахування мінімальних її розмірів та інших соціальних стандартів, а також реформування пенсійної системи.

На наступному етапі (2005-2007 роки) на основі створених на попередньому етапі передумов щодо підвищення ефективності бюджетного процесу за допомогою удосконалення бюджетного планування та цільового використання коштів бюджету здійснювати формування і перерозподіл централізованих і децентралізованих фінансових ресурсів якомога більш ефективно, що перетворить бюджет в реальний механізм стимулювання економічного зростання, і забезпечить регулювання економічного і соціального розвитку та оптимальний для України перерозподіл ВВП через його доходну частину.

Бюджетна політика повинна стати послідовною і системною, спрямованою на підвищення результативності регіонального розвитку, з огляду на мету, завдання, цілі та пріоритети визначені у коротко -, середньо - та довгострокових програмах.

Не слід забувати, що бюджетні видатки спрямовуються на підтримку незахищених верств населення, а також можуть суттєво впливати на економічне зростання завдяки пріоритетному розвитку галузей, окремих сфер діяльності, вирівнюванню регіональних диспропорцій. Це пов'язано з тим, що держава застосовує різні важелі впливу на економічний розвиток: надання

субсидій організаціям та населенню; здійснення державних інвестицій; бюджетне фінансування окремих галузей; міжгалузевий та територіальний розподіл фінансових ресурсів з метою раціонального розміщення виробничих сил та потужностей.

На сьогодні існують різні позиції щодо рівня видатків соціального спрямування: високий рівень соціального забезпечення населення неможливий у бідній країні, області, місті, районі, селі, селищі, відповідно єдиною передумовою його підвищення є реалізація стратегії прискореного економічного зростання; спрямованість державної та регіональної політики на реалізацію стратегії прискореного економічного зростання не виключає збереження наявного рівня соціальної підтримки та оптимізації соціальних видатків.

Усі перелічені фактори та проблеми неможливо розв'язати лише за допомогою різноманітних ринкових механізмів. Необхідне вдосконалення податкової політики для забезпечення її стимулюючого впливу на показники економічного розвитку.

В умовах обмеженості фінансових ресурсів особливої актуальності набувають питання посилення важелів бюджетної політики, як інструмента підвищення ефективності використання бюджетних коштів. Тобто необхідно спочатку провести аналіз результативності бюджетних програм, визначити напрямки, які потребують наукових досліджень, зокрема оптимізації системи управління бюджетними видатками, визначення їх структури, встановити ефективний контроль за використанням коштів [34-39].

Аналіз доводить, що формування бюджетної політики України відбувається в умовах складного соціально-економічного стану, який характеризується, з одного боку, бажанням підвищити конкурентоспроможність країни, стати рівноправним учасником світових економічних і фінансових відносин, а з другого – необхідністю підвищення досить низького рівня соціального забезпечення населення, що в свою чергу створює соціальне напруження в суспільстві. З огляду на перше завдання – його

досягнення вимагає реалізації стратегії прискореного економічного зростання на якісно новому для країни технологічному рівні, друге – збільшення обсягу бюджетних видатків на соціальні потреби, а звідси відпрацювання шляхів поліпшення бюджетно-податкової політики.

Зважаючи на це необхідно розробити систему заходів з удосконалення бюджетного процесу, що надасть можливість поліпшити управління результатами, на досягнення яких спрямована комплексна програма економічного і соціального розвитку.

3.2. Програмно-цільовий метод як інструмент підвищення ефективності планування видаткової частини місцевих бюджетів

Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі передбачає складання прогнозу бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди, чому присвячено ст. 21 БКУ 2010. Такий прогноз складає Міністерство фінансів України за участю Міністерства економіки України, Національного банку України, а також головних розпорядників коштів державного бюджету. Прогноз ґрунтується на Програмі діяльності Кабінету Міністрів України, прогнозних та програмних документах економічного та соціального розвитку, а також державних цільових програмах.

Дослідження планування і прогнозування соціально-економічного розвитку України засвідчує, що протягом 2000-2011 років в Україні сформовано більше 300 різноманітних державних та регіональних програм, з яких реально підтверджено фінансуванням лише 10 відсотків. Тому, перед органами місцевого самоврядування та виконавчої влади гостро стоїть питання ефективного управління коштами місцевих бюджетів та економічно обґрунтоване спрямування їх на вирішення завдань, визначених у регіональних програмах. Для зміни ситуації на краще необхідним є продовження бюджетної реформи, розпочатої прийняттям у 2001 році Бюджетного кодексу України.

Комплексні бюджетні реформи, які проводились у багатьох країнах, включали як мінімум, два такі основні елементи як середньострокове планування бюджету та встановлення зв'язку між фінансуванням і кінцевим соціально-значимим результатом.

Міжнародна практика довела успішність цих двох елементів, а їх поєднання повинно стати раціональним підходом та основою реформування бюджетного процесу. Відправною точкою в цій роботі є використання програмно-цільового методу планування і управління бюджетними коштами на середньострокову перспективу, що повинно пов'язати в один ланцюжок - фінансування бюджетної програми з кінцевими результатами, які очікуються від її виконання.

Вперше програмно-цільовий метод був застосований у США в середині 1960 років. На сьогодні він успішно використовується більшістю країн ЄС, певних успіхів досягли Казахстан та Росія. Україна, маючи на меті інтеграцію до ЄС, постає перед необхідністю вдосконалювати свою законодавчу базу, поширювати практику використання програмно-цільового методу планування бюджетів всіх рівнів.

В Україні з 2002 року розпочалося впровадження програмно-цільового методу складання бюджету. На регіональному рівні розробка цільових програм, фінансування, моніторинг і звітність щодо їх виконання регламентуються наступними законодавчими актами: Бюджетним кодексом України, Законом України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000 № 1602-111, постановою Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм" від 31.01.2007 № 106, наказом Міністерства економіки України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку розроблення регіональних цільових програм, моніторингу та звітності про їх виконання» від 04.12.2006 № 367 та іншими законами й підзаконними нормативно-правовими актами, прийнятими на їх виконання з метою встановлення єдиного порядку розроблення й підвищення ефективності

реалізації регіональних цільових програм, використання коштів, спрямованих на їх виконання, організації контролю і звітності про їх виконання [21].

Для розуміння відмінностей традиційного (постатейного) та програмно-цільового методу дослідимо їх відмінності за даними таблиці 3.2.1.

Таблиця 3.2.1.

Особливості програмно-цільового та постатейного (традиційного) методів

	Традиційний (постатейний) метод	Програмно-цільовий метод
1.	Планування бюджету здійснюється на короткострокову перспективу – на 1 рік	Планування бюджету здійснюється на середньострокову перспективу – на 3 – 5 років
2.	Обґрунтування видатків здійснюється на основі “історичних даних”, без оцінки доцільності видатків та якості бюджетних послуг	Обґрунтування видатків проводиться “від майбутнього” на основі визначених цілей здійснення видатків і показників соціальної, економічної ефективності та результативності
3.	Бюджет складається в розрізі бюджетних функцій та КЕКВ	Бюджет складається в розрізі бюджетних програм та КЕКВ
4.	Бюджет спрямований на утримання мережі бюджетних установ	Бюджет спрямований на досягнення найбільш ефективних результатів від здійснення бюджетних видатків

Дослідження свідчать, що розробка стратегічних планів та застосування програмно-цільового методу неможливе без уважного вивчення та аналізу загальнодержавних стратегічних пріоритетів, оскільки місцеві пріоритети є унікальними і особливими в кожному з окремо взятих регіонів України. Формування місцевих бюджетів повинно враховувати основні напрями загальнодержавного розвитку, окремих галузей, окремих регіонів на певну перспективу.

Ключову роль в ефективному використанні наявних фінансових ресурсів відіграють головні розпорядники коштів місцевих бюджетів, які опосередковують собою відповідні галузі економіки (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, культура тощо) [79]. На них, як на представників економічної та соціально-культурної інфраструктури - регіонів покладено відповідальність за реалізацію державних і відповідних регіональних стратегій розвитку.

Кожний головний розпорядник бюджетних коштів повинен враховувати визначені громадою пріоритети, усвідомлювати кінцеві результати здійснення короткострокових, середньострокових та довгострокових програм. Саме від головних розпорядників бюджетних коштів залежить якість послуг, що отримують мешканці територіальних громад.

Дослідження підтверджують, що стратегічний план розвитку держави та бюджетний процес мають бути пов'язані. Відповідно, наступний крок у стратегічному плані повинен стати відправною точкою для планування бюджету на наступний рік. В свою чергу стратегічний план передбачає досягнення певних вимірюваних результатів. Для того, щоб постійно відстежувати прогрес у досягнутих результатах, необхідно систематично порівнювати вихідні дані із запланованими.

Таким чином можна констатувати, що повинен застосовуватися специфічний інструмент - бюджетне планування. Який повинен відповідати наступним вимогам:

- давати змогу здійснювати повний управлінський цикл: від постановки завдань з планування до оцінки результату - ефективності бюджетних витрат, тобто повинен бути розроблений чіткий алгоритм від прийняття рішень щодо розроблення, аналізу, впровадження програм, розподілу ресурсів до набору показників аналізу ефективності їх використання;
- забезпечувати прямий взаємозв'язок між розподілом бюджетних ресурсів і запланованими або фактичними результатами їх використання, встановлюваними з урахуванням пріоритетів державної політики, за умови, що

бюджетна політика на регіональному рівні, розподіл і перерозподіл суспільного продукту повинні відбуватися на основі розробки комплексу регіональних цільових програм соціально-економічного розвитку;

- бути дієвим інструментом, який забезпечує управління розвитком економіки та соціальної сфери на всіх етапах бюджетного процесу: планування, прогнозування, координація різних видів діяльності, узгодження інтересів окремих суб'єктів господарювання, стимулювання досягнення певної мети у розвитку регіонів; контролю поточної діяльності й забезпечення планової дисципліни бюджетного процесу;

- містити комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, спрямованих на розв'язання найважливіших проблем розвитку області, окремих галузей економіки або адміністративно-територіальних одиниць.

Отже, для оптимального застосування програмно-цільового методу формування місцевих бюджетів, слід передбачити: створення системи моніторингу й контролю ефективності використання бюджетних коштів; визначення відповідальності державних органів і окремих посадових осіб за кінцевий результат виконання плану не лише у вигляді надання відповідного обсягу послуг і робіт, але й за досягнення певних якісних показників; запровадження збалансованої системи показників ефективності управління соціально-економічною системою регіону; підвищення обґрунтованості рішень щодо державних витрат; створення системи звітності, яка відобразить досягнуті результати діяльності органів державної влади, що надасть можливість суспільству реально оцінювати ефективність цього виду діяльності; нарощування інформаційної бази для поліпшення якості прийнятих управлінських рішень; делегування повноважень щодо розпорядження бюджетними видатками й обов'язків їх здійснення керівникам органів виконавчої влади регіонів і профільних структур місцевих органів виконавчої влади, що дасть змогу приймати рішення про розподіл виділених бюджетних коштів відповідно до реальної потреби й доцільності, а отже, підвищити ефективність управління соціально-економічним розвитком регіонів; зміну в

розподілі повноважень і обов'язків щодо розпорядження бюджетними видатками в органах виконавчої влади регіонів на основі активної участі профільних підрозділів місцевих органів виконавчої влади у визначенні параметрів бюджету; перенесення акценту із зовнішнього контролю за діяльністю регіональних органів виконавчої влади на внутрішній контроль (аудит), здійснення якого має бути покладено на відповідний структурний підрозділ, покликаний оцінювати ефективність роботи органу виконавчої влади, надійність організованої в ньому системи захисту від зловживань, якість прийнятих управлінських рішень, ефективність бюджетних видатків; створення системи моніторингу результатів діяльності органів виконавчої влади для успішної реалізації програмно-цільового бюджетування й розвитку інформаційної підтримки бюджетного процесу на основі отримання кожним ієрархічним рівнем управління підготовленої і структурованої відповідним способом інформації, що свідчатиме про ступінь досягнення очікуваних результатів.

Дослідження прийнятих на регіональному рівні у області програм свідчить, що за результатами моніторингу виконання окремої програми, влада може приймати адміністративні рішення, що впливають на якість їх виконання, а саме: подовження термінів виконання програми; внесення змін у формулювання завдань; збільшення або зменшення обсягів бюджетного фінансування на програму; зміни пріоритетів; проводити дослідження динаміки досягнення мети програми.

Застосування оцінки програми робить бюджетний процес гнучким і, відповідно, забезпечує ефективне використання коштів на користь громади. Програмно-цільове планування дає можливість розподіляти ресурси в залежності від досягнення конкретних суспільно значущих результатів та пріоритетів державної політики. Запровадження програмно-цільового бюджетування допоможе оптимізувати обмежені ресурси бюджету, підвищити результативність функціонування органів влади і якість послуг, що надаються ними, а також забезпечить підвищення ефективності витрат через економію

бюджетних коштів і зосередження ресурсів на досягненні найважливіших на даний момент для суспільства завдань.

Тому необхідно визначити цільові показники, які відобразатимуть стан досягнення поставлених завдань. На їх основі буде здійснюватися планування діяльності, оцінка результативності й контроль за діяльністю регіональних органів влади. Отже, бюджетні асигнування прямо пов'язані з функціями (послугами, видами діяльності), а при їх плануванні головна увага приділяється обґрунтуванню кінцевих результатів у рамках бюджетних цільових програм відповідно до середньострокових пріоритетів соціально-економічної політики та в межах прогнозованих на довгострокову перспективу обсягів бюджетних ресурсів.

Виходячи з вище викладеного, можна зробити висновок, що у процесі бюджетного планування відіграють значну роль перспективний фінансовий план і реєстр витратних зобов'язань. Створювані з їх допомогою середньострокові рамки бюджетного планування покликані забезпечити поліпшення прозорості й якості управлінських рішень, а також їх стабільність в середньостроковій перспективі. Середньостроковий фінансовий план має являти собою стратегію бюджетного фінансування на цей період відповідно до цілей і завдань, відображених у програмі соціально-економічного розвитку регіону.

Застосування програмно-цільового бюджетування в управлінні соціально-економічним розвитком регіону є основою для принципово нової організації бюджетного процесу, впровадження сучасних принципів і методів бюджетування, підвищення самостійності і відповідальності органів влади, а також підвищення ефективності державного управління. Управління соціально-економічним розвитком регіонів із застосуванням механізму програмно-цільового бюджетування допоможе забезпечити єдність бюджетної й соціально-економічної політики, а отже, якісно новий ступінь розвитку соціально-економічної системи регіону.

У зв'язку з цим, на рівні регіонів необхідно мати повний комплекс управлінських механізмів та інструментів, що забезпечать контроль і ефективне застосування програмно-цільового планування, а також поліпшення якості управлінських рішень.

Дослідимо який вплив має програмно-цільовий метод планування бюджету на виконання окремої регіональної програми:

- надання прозорості процесу реалізації програми, адже цілі й завдання чітко визначені, оскільки на їх досягнення витрачаються бюджетні кошти;
- посилення контролю за результатами виконання бюджетних програм;
- надання оцінки діяльності замовників і виконавців регіональних програм щодо досягнення поставлених цілей і виконання завдань, а також аналізу причин неефективного виконання бюджетних програм;
- упорядкування і організація діяльності головного розпорядника бюджетних коштів щодо формування й виконання бюджетних програм шляхом чіткого розмежування відповідальності за реалізацію кожної програми між визначеними головним розпорядником бюджетних коштів і відповідальними виконавцями бюджетних програм;
- посилення відповідальності головного розпорядника бюджетних коштів за дотримання відповідності бюджетних програм законодавчо визначеній меті його діяльності, а також за фінансове забезпечення бюджетних програм і результати їх виконання.

Показником вимірювання виконання регіональної програми повинен стати критерій ефективності витрачання та спрямування бюджетних коштів. Який буде віддзеркалювати рівень якості впровадження програми у життя. Визначимо, що кількісно ефективність спрямування і витрачання бюджетних коштів може бути виміряна відношенням отриманих результатів до суми проведених витрат.

Тоді критерій ефективності бюджетних витрат можна визначити за формулою:

$$Ev = Fr(R+D)/V(R+D), \quad (3.1.)$$

де Ev - – показник ефективності витрат бюджету;

$Fr(R+D)$ – фактичні показники виконання програми;

R - – регіональні програми;

D - – державні програми;

$V(R + D)$ – фактичні витрати бюджетних коштів;

R – загальна сума витрачених коштів місцевих бюджетів;

D - – загальна сума витрачених коштів державного бюджету.

Виходячи з формули, підвищення ефективності бюджетних витрат можна отримати наступним чином: шляхом зменшення або економії витрат, або шляхом отримання максимально можливих результатів від впровадження програми та використання передбачених обсягів коштів.

У першому випадку найефективнішим може бути варіант витрачання бюджетних коштів, за якого мінімізуються витрати.

У другому -- підвищення ефективності бюджетних витрат може бути досягнутим завдяки оптимальним рішенням із запровадження програми.

При визначенні ефективності програмно-цільового методу планування бюджетних витрат необхідно розробити апарат оцінки відповідності досягнутих результатів наміченим цілям.

Важливим елементом програмно-цільового прогнозування повинен бути паспорт бюджетної програми – документ, що визначає суму коштів, потрібних для виконання бюджетної програми, законодавчі підстави для її реалізації, мету, завдання, напрямки діяльності, відповідальних виконавців за кожний напрямок роботи, результативні показники та інші характеристики на підставі яких визначається ефективність використання бюджетних коштів [54].

Наприклад, у США - програмно-цільовий метод планування бюджету ініційовано в 1949 році, запроваджено в 1965 році, а в 1993 році ухвалено федеральний закон "Про результати і результативність", відповідно до якого федеральним відомствам відводилося 5 років на створення системи моніторингу та оцінки бюджетних витрат. Такий крок був потрібен для визначення співвідношення бюджетних витрат і отриманих відповідних результатів.

Початковим кроком у розробці методології ефективності має бути виявлення критеріїв визначення ефективності управління фінансами, зміст яких полягає в наступному:

- показники витрат охоплюють обсяг фінансових ресурсів, залучених до виконання бюджетної програми;
- показники результатів вказують на обсяг наданих громадських послуг, завдяки виконанню- регіональної або державної програми;
- показники якості визначають рівень досягнення цілей бюджетної програми (кількісні і якісні).

Використання вище запропонованих показників при складанні та аудиті виконання регіональних та державних програм дають змогу оцінити віддачу від використання бюджетних коштів, установити напрямки цільового призначення їх використання, досягнення з допомогою програми поставленої мети.

Тобто, безпосередньо економічні процеси та обмежені фінансові ресурси бюджетів різного рівня вимагають при плануванні й виконанні бюджетів у видатковій частині переходити від моделі "управління за витратами" до моделі "управління за результатами". Тобто планування результатів може йти за такою схемою.

Загальними засадами вдосконалення фінансово-бюджетного регулювання на коротко-, середньо-- та довгострокову перспективу повинні стати:

- трансформація бюджетних ресурсів у чинник соціально-орієнтованого економічного зростання;

- перетворення механізму формування бюджетів різного рівня на ефективний механізм соціально-економічної стратегії розвитку;
- узгодження бюджетно-податкової політики із завданнями стратегії розвитку окремого регіону та адміністративно-територіальної одиниці;
- зниження податкового навантаження;
- запровадження податкових стимулів до підприємств, що беруть участь у виконанні інвестиційних програм;
- вдосконалення системи державних фінансів у напрямку застосування цільових програмних інструментів розвитку.

Важливо відмітити, що БКУ 2010, на відміну від БКУ 2001, наводить дефініцію програмно-цільового методу у бюджетному процесі, визначаючи його як метод управління бюджетними коштами для досягнення конкретних результатів за рахунок коштів бюджету із застосуванням оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу. Окремо надано також визначення паспорту бюджетної програми (ст. 2).

Також у БКУ 2010 застосуванню програмно-цільового методу присвячено окрему статтю (ст. 20). Відповідно до неї, програмно-цільовий метод застосовується на рівні державного бюджету та місцевих бюджетів (за рішенням Верховної Ради АР Крим або відповідної місцевої ради). БКУ 2010 визначає такі особливі складові програмно-цільового методу: бюджетні програми (1); відповідальних виконавців бюджетних програм (2); паспорти бюджетних програм (3); результативні показники бюджетних програм (4). Водночас БКУ покладає визначення організаційно-методологічних засад щодо оцінки ефективності бюджетних програм на Міністерство фінансів України. Слід відзначити, що нині діє наказ Міністерства фінансів України від 27.10.2009 № 1252 “Про результативні показники бюджетної програми”.

Одночасно на Раду міністрів АР Крим, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних місцевих рад покладено функцію зі складання та схвалення прогнозу місцевого бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди відповідно до прогнозних та програмних документів економічного та

соціального розвитку країни і відповідної території, а також державних цільових програм, який ґрунтується на прогнозі Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди.

Як передбачено БКУ 2010, прогноз місцевого бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди подається до відповідних місцевих рад разом з проектом рішення про місцевий бюджет, уточнюється на підставі схваленого Кабінетом Міністрів України прогнозу Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди і прийнятого рішення про місцевий бюджет та схвалюється місцевими державними адміністраціями або виконавчими органами відповідних місцевих рад.

Важливою з точки зору бюджетного планування є норма нової редакції БКУ, згідно з якою місцева державна адміністрація, виконавчий орган відповідної місцевої ради повинні забезпечити пріоритетність закладення бюджетного фінансування інвестиційних програм (проектів), розрахованих на декілька років з урахуванням необхідності поетапного їх завершення та введення в дію відповідних об'єктів.

Разом з тим, слід відзначити рамковий характер вимог БКУ 2010 щодо складання та змісту прогнозів бюджетів та планів діяльності. Впровадження зазначених процедур потребує прийняття низки нормативно-правових актів підзаконного рівня, які б встановили методологічні та організаційні засади складання таких прогнозів та планів. Певною мірою цього стосується норма ст. 75 БКУ 2010, згідно з якою Міністерство фінансів України доводить Раді міністрів АР Крим, місцевим державним адміністраціям, виконавчим органам відповідних місцевих рад особливості складання розрахунків до проектів бюджетів на наступний бюджетний період.

У зв'язку із запровадженням програмно-цільового методу бюджетному процесі БКУ 2010 додає до повноважень Міністерства фінансів України також встановлення типової програмної класифікації видатків та кредитування місцевого бюджету. До застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі на рівні місцевих бюджетів використовується тимчасова

класифікація видатків та кредитування місцевих бюджетів, яка також затверджується Міністерством фінансів України.

До нової редакції БКУ включено норму (ст. 78), що передбачає залучення до процесу прогнозування та аналізу доходів місцевого бюджету у процесі його виконання, поряд з місцевим фінансовим органом, також органів, що контролюють справляння надходжень бюджету. Така норма по суті передбачає залучення кількох відомчих систем (зокрема, фінансових органів та органів державної податкової служби), діяльність яких у цій частині має бути скоординованою та має передбачати використання спільної методології. Очевидно, поява такої норми вимагає на підзаконному (нормативному) рівні врегулювати, механізм координації такої діяльності органів різної відомчої приналежності (зادля забезпечення методологічної єдності та системності підходів).

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

У результаті проведеного дослідження теоретичних та практичних проблем планування видаткової частини місцевих бюджетів як інструмент соціально-економічного зростання територій зроблені наступні висновки:

Формування місцевих бюджетів у системі бюджетного регулювання є вагомим інструментом реалізації фінансово-економічної політики держави, складовою механізму міжбюджетних відносин, основним важелем соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Бюджетна політика у сфері формування місцевих бюджетів включає заходи, пов'язані із мобілізацією доходів, перерозподілом, використанням, забезпеченням фінансового вирівнювання територіальних та муніципальних суспільних фондів грошових коштів у процесі збалансованого управління бюджетними ресурсами держави.

Покращення якісного рівня системи міжбюджетних відносин можливе за умови удосконалення розподілу функцій та повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування на засадах збалансування загальнодержавних і територіальних інтересів. Розмежування видаткових та доходних повноважень повинно базуватись на науково обґрунтованих засадах, доцільним є удосконалення механізму розподілу міжбюджетних трансфертів для бюджетів місцевого самоврядування.

Подальший розвиток системи формування місцевих бюджетів в Україні доцільно здійснювати із урахуванням досвіду країн з розвинутою та перехідною економікою в частині збільшення ресурсної бази, підвищення ролі власних надходжень. У більшості з них спостерігається тенденція до збільшення питомої ваги доходів і видатків місцевих бюджетів у валовому внутрішньому продукті, зростання ролі власних доходів та зменшення питомої ваги трансфертів.

Обґрунтовано, що посилення бюджетної децентралізації сприятиме стабілізації соціально-економічного стану та наступному економічному

зростанню, посиленню рівня координації взаємовідносин між органами центральної влади та місцевого самоврядування, поліпшенню добробуту громадян. Певні делеговані повноваження доцільно трансформувати у власні повноваження органів місцевого самоврядування, зокрема шляхом включення до останніх фінансування закладів дошкільної та загальної середньої освіти, первинної медико-санітарної, амбулаторно-поліклінічної та стаціонарної допомоги, культури, фізичної культури і спорту із одночасним закріпленням відповідних доходних джерел для їх фінансування. Частка видатків на фінансування власних повноважень органів місцевого самоврядування повинна складати не менше шестидесяти відсотків загального обсягу видатків місцевих бюджетів

Бюджетне планування є найважливішою складовою фінансового планування, підпорядкованою вимогам фінансової політики держави. У ході бюджетного планування фінанси активно впливають на основні економічні й якісні показники державних програм розвитку країни та виявлення резервів ефективного використання природних, матеріальних, трудових, фінансових ресурсів.

При плануванні місцевих бюджетів відповідні органи місцевого самоврядування повинні забезпечувати основні функції бюджетного планування, а саме: відображати основні напрями бюджетної політики держави; обирати більш раціональні шляхи бюджетного забезпечення передбачуваного рівня економічного і соціального розвитку на основі ефективного використання наявних у суспільстві ресурсів; здійснювати необхідний рівень перерозподілу бюджетних ресурсів для досягнення темпів і пропорцій розвитку економіки й підвищення суспільного добробуту; встановлювати раціональні форми мобілізації бюджетних ресурсів і на їх основі визначати їх оптимальну структуру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анимица Е.Г., Тертышный А.Т. Основы местного самоуправления. — М.: ИНФРА-М, 2000. — С. 201
2. Ахмед Т.В. Концептуальні підходи до аналізу державних видатків / К.В. Павлюк, Т.В. Ахмед // Фінанси України. — 2007. — № 8. — С. 73–90.
3. Б'юкенен Джеймс М. Суспільні фінанси і суспільний вибір: Два протилежних бачення держави / М. Джеймс Б'юкенен, Ричард А. Масгрейв ; [пер. с англ. А. Іщенко]. — К. : Видавничий дім «КМ Академія», 2004. — 175 с.
4. Базилевич В. Д. Державні фінанси : навч. посіб. / В. Д. Базилевич, Л. О. Баластрик. — [2-е вид., доп. і перероб.] — К. : Атіка, 2004. — 368 с.
5. Близнюк О. С. Місцеві фінанси в Україні: правове регулювання : навч. посіб. / О. С. Близнюк, Н. Л. Губерська, О. А. Музика, Р. А. Ксенко ; за заг. ред. О. С. Близнюк // Академія муніципального управління ; НДІ фінансового права. — К. : Дакор ; КНТ, 2007. — 311 с.
6. Боголіб Т.М. Бюджетна система України: підручник / Т.М. Боголіб. — К.: Корпорація, 2011.
7. Булгакова С. О. Бюджетна система України та Євросоюзу : монографія / С. О. Булгакова, О. І. Барановський, Г. В. Кучер ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. — К. : КНТЕУ, 2009. — 409 с.
8. Буряк П. Ю. Програмно-цільовий метод як основа вдосконалення планування показників соціальної сфери / П. Ю. Буряк, С. М. Дорошенко // Науковий вісник НЛТУ України. — 2010. — Вип. 20.7. — С. 84–91.
9. Буряченко А. Є. Впорядкування міжбюджетних фінансових потоків / А. Є. Буряченко // Вчені записки : зб. наук. праць. Вип. 12. — К. : КНЕУ, 2010. — С. 160–165.
10. Буряченко А. Є. Фінансово-правові засади бюджетного розмежування / А. Є. Буряченко // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць. Вип. 24. — К. : КНЕУ, 2010. — С. 346–355.

11. Бюджет України : монографія : у 2-х кн. Кн. 1 : Бюджет - головна ланка фінансів держави / А. О. Єпіфанов, І. І. Дяконова, І. В. Сало. - Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2010. - 201 с.
12. Бюджет України : монографія : у 2-х кн. Кн. 2 : Виконання бюджету / А. О. Єпіфанов, І. І. Дяконова, І. В. Сало. - Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2010. - 187 с.
13. Бюджетний кодекс України : Закон Верховної Ради України від 8 липня 2010 року № 2456-VI // Урядовий кур'єр. – 2010. – № 151.
14. Василик О. Д. Бюджетна система України : підручник / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 544 с.
15. Васишлин М. М. Міжбюджетні відносини в умовах реформування бюджетно-податкової системи України / М. М. Васишлин // Економіка АПК. – 2001. – № 10. – С. 71–78.
16. Гаркавенко О. С. Бюджетне планування : навч. посіб. / О. С. Гаркавенко. – К. : Либідь, 2003. – 271с.
17. Гончаренко М. В. Напрями вдосконалення організаційно-економічного механізму управління видатками місцевих бюджетів / М. В. Гончаренко // Держава та регіони. Серія : Державне управління. – 2006. – № 1. – С. 28–32.
18. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / С. М. Чистов, А. Є. Никифоров, Т. Ф. Куценко [та ін.]. – [Вид. 2-ге, доопр. і допов.]. – К. : КНЕУ, 2004. – 440 с.
19. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник. – . – К.: Кондор. – 2011. – 844 с.
20. Зайчикова В. В. Місцеві фінанси України та європейських країн / В. В. Зайчикова. – К. : НДФІ, 2007. – 299 с.
21. Запатріна І. В. Програмно-цільовий метод бюджетування у контексті стратегічного та середньострокового планування / І. В. Запатріна, Т. Б. Лебеда // Фінанси України. – 2006. – № 10. – С. 18–31.

22. Запатріна І. В. Удосконалення програмно-цільового методу бюджетування / І. В. Запатріна // Наукові праці НДФІ. – Вип. 4. – 2007. – С. 14–23.
23. Запатріна І.В. Стабілізаційний фонд і видатки розвитку / І.В. Запатріна // Фінанси України. – 2006. – № 6. – С. 3–20.
24. Затонацька Т.Г., Лаврентьев М.М. Впровадження середньострокового бюджетного планування як інструмент підвищення ефективності бюджетних видатків / Т.Г. Затонацька, М.М. Лаврентьев // Фінанси України. – 2007. – № 11. – С. 31–42.
25. Затонацька Т.Г., Шиманська О.А. Середньострокове прогнозування бюджетних видатків: зарубіжний досвід / Т.Г. Затонацька, О.А. Шиманська // Фінанси України. – 2012. – № 1. – С. 67–77.
26. Інноваційні практики: фінансовий менеджмент на місцевому рівні / ІБСЕД, проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», USAID. – К. : ДГВПІ «Зовнішторгвидав України», 2009. – 34 с.
27. Інноваційні практики: фінансовий менеджмент на місцевому рівні / І. Ф. Щербина, В. В. Зубенко, А. І. Корнієнко [та ін.]. – Вип. 2. – К. : ДГВПІ «Зовнішторгвидав України», 2010. – 32 с.
28. Кириленко О. П. Місцеві фінанси : підручник / О. П. Кириленко, О. Р. Квасовський, А. В. Лучка, Б. С. Малиняк, В. В. Костецький, О. І. Тулай ; за заг. ред. О. П. Кириленко. – К. : Знання, 2006. – 677 с.
29. Кириленко О.П., Малиняк Б.С. Бюджетні видатки на розвиток інфраструктури держави: теоретичне обґрунтування, вітчизняний досвід / О.П. Кириленко, Б.С. Малиняк // Фінанси України. – 2008. – № 7. – С. 3–16.
30. Ковалева Т. М. Бюджетная политика и бюджетное планирование в субъектах Российской Федерации : монографія / Т. М. Ковалева. – СПб. : Издательство СПбГУЭФ, 2001. – 190 с.
31. Коробко Г. О. Використання зарубіжного досвіду бюджетного планування в Україні / Г. О. Коробко, Н. В. Жолобнюк // Экономические науки. Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ. – 2006. – Вип. 3. – С. 35–42.

32. Корчинський В.Є., Колодій С.Ю. Вплив рівня міжрегіональної диференціації видатків місцевих бюджетів і заробітної плати на внутрішню міграцію населення України / В.Є. Корчинський, С.Ю. Колодій // Фінанси України. – 2008. – № 1. – С. 47–54.
33. Левицька С. О. Впровадження програмно-цільового методу формування бюджетів / С. О. Левицька // Фінанси України. – 2004. – № 6. – С. 33–37.
34. Лисяк Л.В. Бюджетна політика у системі державного регулювання соціально-економічного розвитку України : [моногр.] / Л. В. Лисяк. – К. : ДНУ АФУ, 2009. – 600 с.
35. Лисяк Л.В. Концептуальні засади бюджетної політики у сфері державних видатків / Л.В. Лисяк // Формування ринкової економіки в Україні : зб. наук. праць. – Вип. 19: Фінансово-економічні проблеми розвитку економіки України. – Львів : ЛНУ, 2009. – С. 358–364.
36. Лисяк Л.В. Міжбюджетні відносини: сутність, рольові функції та фінансове регулювання / Л.В.Лисяк, В.Я.Олійник, В.Є Дем'яненко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. - №2 (14). – С.130-133.
37. Лисяк Л.В. Основні напрями підвищення ефективності бюджетної політики в регіоні / Л.В. Лисяк, Л.О. Міронова / Соціально-економічний розвиток регіонів: теорія, методика, проблеми, практика: монограф. - Павлоград: ЗДЕІ, 2011. – С. 249-262.
38. Лисяк Л.В. Розвиток фінансів місцевого самоврядування в Україні / Л.В.Лисяк, Л.О. Міронова // Економіка: проблеми теорії та практики: Збірник наукових праць. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2010. – Випуск 265. – Том II. – С. 478-485.
39. Лисяк Л.В. Шляхи реформування бюджетної системи України / Кол. авторів [ред. Ф.О. Ярошенко]К.: Зовнішня торгівля; УДУФМТ, 2010. – 440с. (особистий внесок - розділ 1, 1.1, 1.2, с. 10 - 47).

40. Лопушняк Г.С. Бюджетне фінансування соціальних видатків в умовах трансформації економіки / Г.С. Лопушняк // Фінанси України. – 2010. – № 10. – С. 38–46.
41. Лук'яненко І. Г. Управління ризиками при прийнятті фінансових рішень з урахуванням західного досвіду / І. Г. Лук'яненко // Вісник НТУ. – Київ : НТУ, 2010. – Вип. 20. – С. 247–252.
42. Макогон В. Д. Концептуальні засади зміцнення місцевих фінансів / В. Д. Макогон // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 1 (80). – С. 36–39.
43. Макогон В.Д. Пріоритети сучасної бюджетної політики України / В. Д. Макогон // Вісник КНТЕУ.– 2011. – № 3. – С. 50–56.
44. Маркович Г. Б. Моніторинг та оцінка результативності бюджетних програм при складанні та виконанні місцевих бюджетів за програмно-цільовим методом / Г. Б. Маркович // Вісник Тернопільського національного університету. – 2011. – № 1. – С. 12–22.
45. Наказ Міністерства фінансів України 12 березня 2012 року № 333 «Інструкція щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету» – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
46. Науково-практичний коментар до Бюджетного кодексу України / кол. авторів [заг. редакція, передмова Ф. О. Ярошенка]. – К. : Зовнішня торгівля ; УДУФМТ, 2010. – 592 с.
47. Огонь Ц. Г. Доходи місцевих бюджетів та напрями їх реструктуризації / Ц. Г. Огонь // Фінанси України. – 2006. – № 4. – С. 3–11.
48. Опарін В. М. Фінансова система України (теоретико-методологічні аспекти) : монографія / В. М. Опарін. – [Вид. 2-ге, без змін.] – К. : КНЕУ, 2006. – 240 с.
49. Основні статистичні показники : Експрес-бюлетень / [за станом на 25 березня 2011 р.]. – К. : Міністерство фінансів України, 2011. – 25 с.
50. Павлюк К. В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України : монографія // К. В. Павлюк. – К. : НДФІ, 2006. – 584 с.

51. Павлюк К.В. Видатки бюджетів на розвиток людського капіталу як чинник економічного зростання / К.В. Павлюк // Фінанси України. – 2006. – № 9. – С. 30–46.
52. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн : навч. посіб. / Ю. В. Пасічник. – К. : Знання-Прес, 2002. – 495 с.
53. Плєскач В.Л. Концептуальні підходи щодо створення інформаційно-аналітичної системи моніторингу доходів і видатків бюджетів регіонів / В.Л. Плєскач // Фінанси України. – 2009. – № 5. – С. 41–55.
54. Полозенко Д. Впровадження програмно-цільового методу формування бюджетів // Фінанси України. – 2007. – № 5. – С. 9-14.
55. Полозенко Д.В. Видатки бюджету на розвиток людського капіталу / Д.В. Полозенко // Фінанси України. – 2006. – № 4. – С. 15–23.
56. Постанова Верховної Ради України від 22.05.2012 № 4824 «Про основні напрями бюджетної політики на 2013 рік» – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
57. Практичні аспекти програмно-цільового методу бюджетування. Зарубіжний досвід / ІБСЕД, проект «Реформа місцевих бюджетів», USAID. – Київ, 2007. – 324 с.
58. Принципи Європейської Хартії місцевого самоврядування : навч. посіб. / М. Пітцик, В. Кравченко, Е. Моньйо, Б. Фонтен, В. Черніков [та ін.]. – К., 2000. – 135 с.
59. Про деякі питання проведення експерименту із запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів : наказ Міністерства фінансів від 9 липня 2010 року № 679 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 59. – Ст. 2054.
60. Про затвердження Основних підходів до запровадження програмно-цільового методу складання та виконання місцевих бюджетів : наказ Міністерства фінансів України від 2 серпня 2010 року № 805. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/Legislation>.

61. Про затвердження Порядку здійснення місцевих запозичень : постанова Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2011 року № 110. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

62. Про затвердження Порядку покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів : постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2010 року № 1204. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

63. Про затвердження Типового переліку бюджетних програм та результативних показників їх виконання для місцевих бюджетів у галузі «Державне управління» : наказ Міністерства фінансів України від 1 жовтня 2010 року № 1147 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 84. – Ст. 2972.

64. Про затвердження Типового переліку бюджетних програм та результативних показників їх виконання для місцевих бюджетів у галузі «Культура» : наказ Міністерства фінансів України та Міністерства культури і туризму України від 1 жовтня 2010 року № 1150/41 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 84. – Ст. 2970.

65. Про затвердження Типового переліку бюджетних програм та результативних показників їх виконання для місцевих бюджетів у галузі «Освіта» : наказ Міністерства фінансів України та Міністерства освіти і науки України від 1 червня 2010 року № 298/519 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 47. – Ст. 1548.

66. Про затвердження Типового переліку бюджетних програм та результативних показників їх виконання для місцевих бюджетів у галузі «Охорона здоров'я» : наказ Міністерства фінансів України та Міністерства охорони здоров'я України від 26 травня 2010 року № 283/437 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 47. – Ст. 1547.

67. Про затвердження Типового переліку бюджетних програм та результативних показників їх виконання для місцевих бюджетів у галузі «Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді» : наказ Міністерства фінансів

України та Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 1 жовтня 2010 року № 1148/3437 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 84. – Ст. 2971.

68. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон Верховної Ради України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

69. Про Основні напрями бюджетної політики на 2012 рік : Постанова Верховної Ради України від 13 травня 2011 року № 3358-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

70. Про схвалення Концепції реформування місцевих бюджетів : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 року № 308-р // Офіційний вісник України. – 2007. – № 38. – Ст. 1526.

71. Развитие бюджетного федерализма : международный опыт и российская практика / общая ред. Мигары де Сильвы, Галины Курляндской ; Науч. ред. центр фискальной политики. – М. : Издательство «Весь Мир», 2006. – 464 с.

72. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 р. № 569-р «Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері» – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

73. Стігліц Дж. Економіка державного сектору / Дж. Стігліц ; пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. – К. : Основи, 1998. – С. 114.

74. Управління Державним бюджетом України : підручник / колектив авторів [заг. ред. М. Я. Азарова]. – К. : Зовнішня торгівля, 2010. – 816 с.

75. Управління міським бюджетом за програмно-цільовим методом : посібник для органів місцевого самоврядування / Проект «Реформа місцевих бюджетів в Україні», RTI International – К., 2005. – 56 с.

76. Фещенко Л. В. Бюджетна система України : навч. посіб. / Л. В. Фещенко, П. В. Проноза, Н. В. Кузьминчук. – К. : Кондор, 2008. – 440 с.

77. Хлівний В.К., Мацук З.А. Оптимізація структури видатків місцевих бюджетів (на прикладі Івано-Франківської області) / В.К. Хлівний, З.А. Мацук // Фінанси України. – 2010. – № 8. – С. 53–62.

78. Чугунов І. Я., Запатріна І. В. Розвиток програмно-цільового методу планування бюджету / І. Я. Чугунов, І. В. Запатріна // Фінанси України. – 2008. – № 5. – С. 3–14.

79. Чугунов І.Я., Самошкіна О.А. Теоретико-методологічні засади удосконалення програмно-цільового методу планування видатків бюджету / І.Я. Чугунов, О.А. Самошкіна // Фінанси України. – 2004. – № 9. – С. 37–44.

80. Януль І. Є. Застосування програмно-цільового методу формування бюджетів / І. Є. Януль // Фінанси України. – 2003. – № 8. – С. 19–25.

81. Ярошевич Н. Б. Проблеми запровадження програмно-цільового методу планування місцевих бюджетів в Україні / Н. Б. Ярошевич, Ю. А. Обшта // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.8. – С. 270–275.

82. From Program to Performance Budgeting [Електронний ресурс]: The Challenge for Emerging Market Economies. – IMF, 2003. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2003/wp03169.pdf>.

83. Task Force for the Implementation of the Environmental Action Programme for Central and Eastern Europe, Caucasus and Central Asia: Regulatory Environmental Programme Implementation Network. – Organization for Economic Co-operation and Development. – ENV/EPOC/EAP/REPIN(2009)2.

ДОДАТКИ

Додаток А

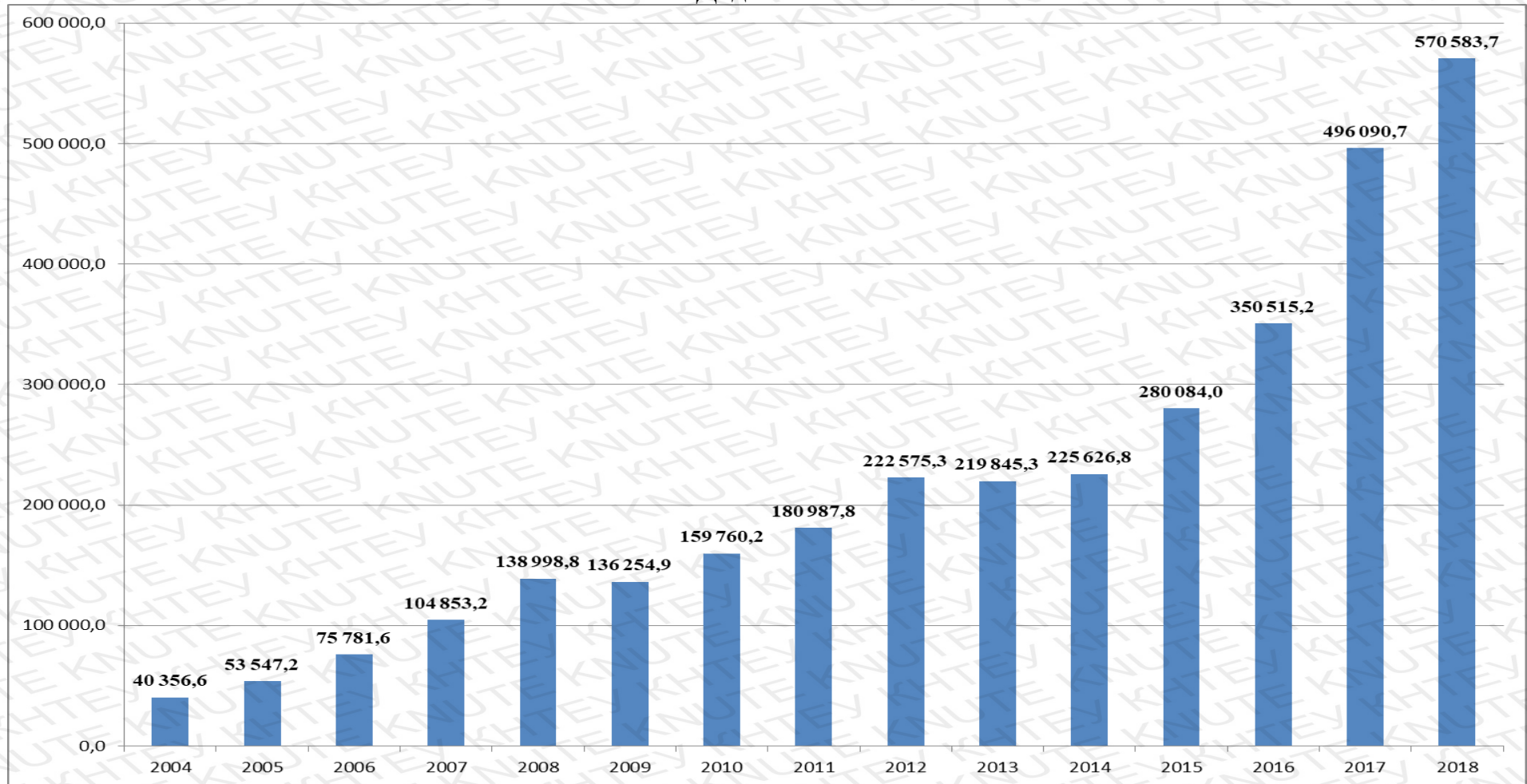

Рис. А.1 Видатки місцевих бюджетів за 2004-2018 роки, млн..грн.

Додаток Б

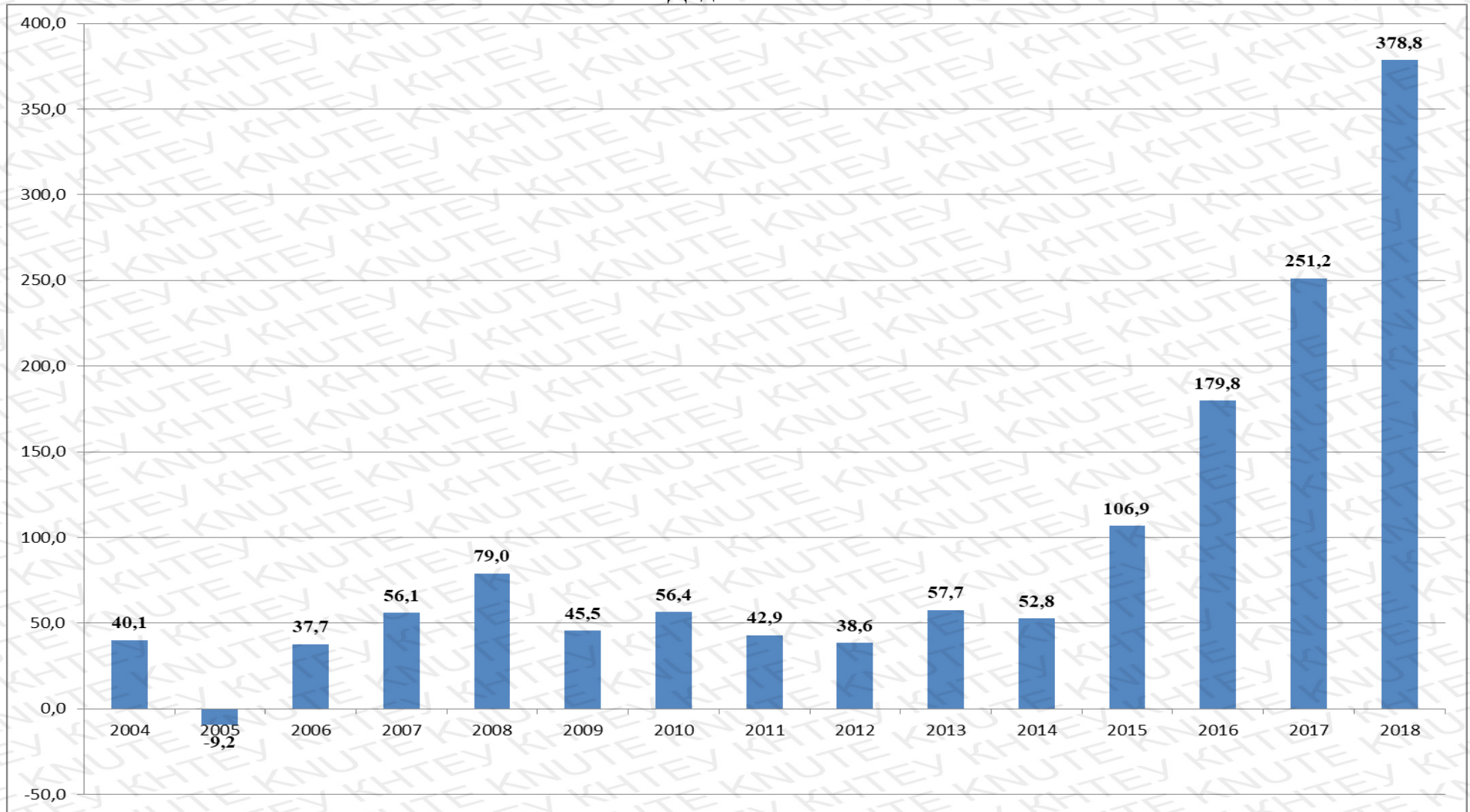

Рис. Б.1 Кредитування місцевих бюджетів за 2004-2018 роки, млн.грн.

Додаток В

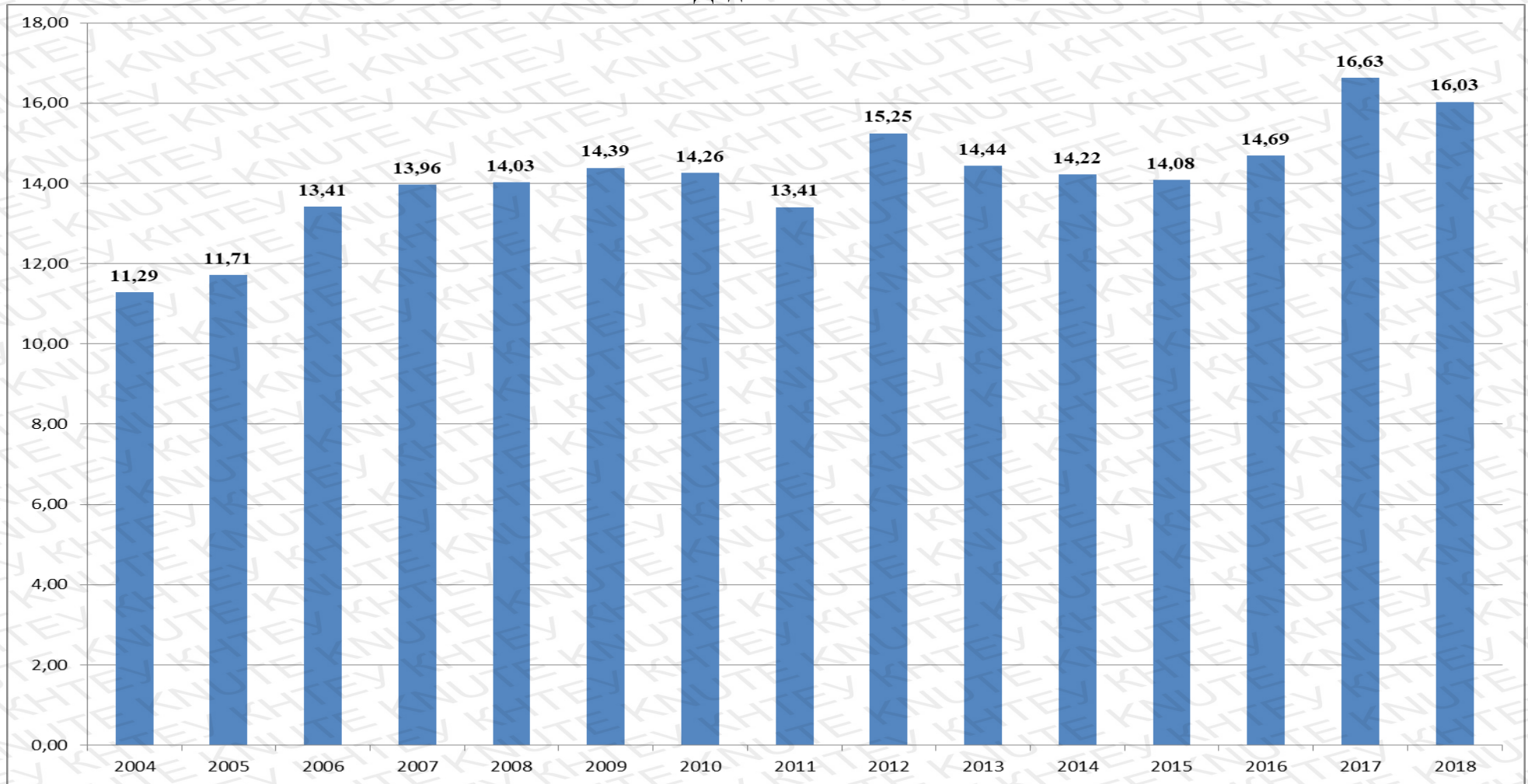

Рис. В.1. Частка витраток місцевих бюджетів у ВВП за 2004-2018 роки, %